

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

**Objęta Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014–2020**

Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły

CZERWIEC 2018 r.

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD.....	3
1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.....	3
2. Obszar LGD	5
3. Potencjał LGD.....	6
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	10
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności	14
1. Charakterystyka przestrzenna i przyrodnicza	14
2. Charakterystyka demograficzna.....	15
3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego	19
4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie.....	22
5. Opieka społeczna	23
6. Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej.....	24
7. Tożsamość, tradycja, dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny	24
8. Wnioski z części diagnostycznej grupy docelowej i obszary interwencji	27
Rozdział IV Analiza SWOT	29
Rozdział V Cele i wskaźniki	34
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	52
Rozdział VII Plan działania	55
Rozdział VIII Budżet LSR.....	56
Rozdział IX Plan komunikacji	57
Rozdział X Zintegrowanie	59
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	62
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	67
Spis rysunków	68
Spis tabel	68
Spis wykresów	68
Spis załączników.....	68
Bibliografia	69
Załączniki do LSR	70

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły (LGD) z siedzibą w Połańcu ul. Ruszczańska 27, działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego dnia 9 października 2008 r. pod numerem 0000314258. Funkcjonuje ona w oparciu o przepisy:

- ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378);
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349);
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013);
- Statutu Lokalnej Grupy Działania - Dorzecze Wisły, uchwalonego 14 grudnia 2015 r.

Nadzór nad działalnością Stowarzyszenia sprawuje Marszałek Województwa Świętokrzyskiego. Ponadto działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione w tabeli 1:

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Nazwa dokumentu	Sposób uchwalania i aktualizacji		Najważniejsze elementy dokumentu
	Organ uchwalający	Organ aktualizujący	
Statut	Walne Zebranie Członków (WZC)	Walne Zebranie Członków	Wyznacza cele i obszary działalności LGD; określa prawa i obowiązki członków stowarzyszenia; określa kompetencje poszczególnych organów LGD.
Regulamin Pracy Rady LGD	Walne Zebranie Członków (WZC)	Walne Zebranie Członków	Zawiera zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania; określa liczebność organu wraz ze wskazaniem zadań oraz zasady wynagradzania; rozwiązania oraz szczegółowe zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji; określa tryb i sposób wyboru operacji oraz zasady zachowania parytetów.
Regulamin Biura LGD	Zarząd LGD	Zarząd LGD	Zawiera uregulowania dotyczące zatrudniania pracowników, opis stanowisk wraz z wymaganymi kwalifikacjami obowiązującymi na

			każdym stanowisku, uregulowania dotyczące wynagradzania. Wskazany podział obowiązków uwzględnia podział zadań związanych z wdrażaniem LSR. Opisano sposób oceny efektywności prowadzonego doradztwa.
Regulamin Pracy Zarządu LGD	Walne Zebranie Członków (WZC)	Walne Zebranie Członków	Określa kompetencje organu oraz podział zadań wśród członków.

Źródło: Opracowanie własne

2. Obszar LGD

LGD - Dorzecze Wisły funkcjonuje na obszarze pięciu gmin, w tym dwóch miejsko-wiejskich: Połaniec i Osiek oraz trzech wiejskich: Łubnice, Oleśnica i Rytwiany. Wszystkie gminy położone są w obrębie województwa świętokrzyskiego, w powiecie staszowskim i zajmują łączną powierzchnię 466 km², na dzień 31.12.2013 r. obszar LGD zamieszkiwały 34 354 osoby (tabela 2).

Tabela 2 Podstawowe dane na temat obszaru LGD - Dorzecze Wisły za rok 2013

Nazwa gminy	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osoby)
Gmina Łubnice	wiejska	261202	84	4 247
Gmina Oleśnica	wiejska	261203	53	3 907
Miasto i Gmina Osiek	miejsko-wiejska	261204	129	7 819
Miasto i Gmina Połaniec	miejsko-wiejska	261205	75	11 989
Gmina Rytwiany	wiejska	261206	125	6 392
Razem LGD - Dorzecze Wisły			466	34 354

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. Każda para gmin wchodzących w skład LGD - Dorzecze Wisły pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (rysunek 1). Żadna z gmin będąca członkiem LGD - Dorzecze Wisły nie jest członkiem innej Lokalnej Grupy Działania, ani podmiotem, który zobowiązał się do współpracy w zakresie realizacji LSR z inną LGD.

Rysunek 1 Obszar LGD - Dorzecze Wisły

Źródło: Opracowanie własne

3. Potencjał LGD

Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły powstała w celu wykorzystania potencjału rozwojowego gmin członkowskich, poprawy ich atrakcyjności jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej czy miejsca zamieszkania oraz aktywizacji i rozwoju współpracy wśród społeczności lokalnej. Długofalowym celem jest również rozwijanie i ugruntowanie poczucia identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania, upowszechnianie inicjatyw związanych z aktywizacją ludności na obszarach objętych LGD. W tabeli 3 pokazano etapy powstawania partnerstwa.

Tabela 3 Etapy powstawania partnerstwa

Lp.	Lata	Działanie
1.	2005	Powołanie LGD „Powiśle Staszowskie”, obejmujące gminy Łubnice, Oleśnica, Osiek, Rytwiany
2.	2006	Przygotowanie, złożenie i realizacja projektu w ramach Leadera Schemat. Zaprzestanie działalności przez LGD
3.	2008	Powołanie LGD „Dorzecze Wisły” obejmującej gminy Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec, Rytwiany, Tuczępy
4.	2008–2009	Opracowanie LSR i złożenie wniosku na konkurs Samorządu Województwa Świętokrzyskiego
5.	2015	Wystąpienie Gminy Tuczępy ze stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły
6.	2015	Opracowanie LSR na okres programowania 2014–2020 i złożenie dokumentów na konkurs

Źródło: Opracowanie własne

W okresie programowania 2007–2013 obszar LGD - Dorzecze Wisły obejmowała swoim zasięgiem obszar sześciu gmin położonych w województwie świętokrzyskim: Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec, Rytwiany i Tuczępy. Gminy te wchodziły w skład dwóch powiatów: buskiego i staszowskiego. Obszar działalności LGD - Dorzecze Wisły obejmował ok. 551 km² oraz 38 895 mieszkańców.

Samorząd gminy Tuczępy w dniu 31 marca 2014 r. wyraził wolę przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania funkcjonującej wówczas pod nazwą Stowarzyszenia „G5”, w nowym okresie programowania 2014–2020 przekształcając się w Lokalną Grupę Działania „Królewskie Ponidzie”. Z uwagi na fakt, iż jednostka samorządu terytorialnego nie może należeć do dwóch LGD Radni zdecydowali, że z dniem 30 czerwca 2015 r. gmina wystąpi ze Stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły. Decyzją Zarządu Lokalnej Grupy Działania - Dorzecze Wisły i na podstawie Uchwały nr 1/2015 z 30 czerwca 2015 r. wykreślono z listy członków stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania - Dorzecze Wisły gminę Tuczępy. Nastąpiło to w oparciu o wpłynięcie do biura LGD pisma przewodniego z Uchwałą nr VIII/65/2015 Rady Gminy Tuczępy z dnia 29 czerwca 2015 r. w sprawie wystąpienia ze Stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły.

W dniu 24 lipca 2015 r. Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły złożyła w Świętokrzyskim Biurze Rozwoju Regionalnego w Kielcach wniosek o przyznanie pomocy w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, na działanie 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER, poddziałanie 19.1 Wsparcie przygotowawcze. Środki te umożliwiły opracowanie nowej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) na lata 2016–2022 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania - Dorzecze Wisły.

Obszar działalności LGD - Dorzecze Wisły w okresie programowania na lata 2014–2020 stanowić będzie 5 gmin powiatu staszowskiego tj.: Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec i Rytwiany zajmujących powierzchnię około 467 km², a zamieszkiwanych przez 34 354 mieszkańców.

W okresie programowania na lata 2007–2013 LGD - Dorzecze Wisły realizowała Lokalną Strategię Rozwoju. Limit środków wynosił 4 511 000,00 zł. Przeprowadzono 18 naborów w których złożone zostały 133 wnioski o przyznanie pomocy na całkowitą kwotę 5 809 746,51 zł. Zawarto i rozliczono 95 umów na kwotę pomocy z EFRROW w wysokości 4 382 360,31 zł, co stanowiło 97,14% limitu z umowy ramowej. Niewykorzystana kwota 128 639,96 zł limitu środków stanowiła 2,86% całej kwoty.

Jedną z najważniejszych operacji zrealizowanych przez LGD, która cieszy się ogromnym zainteresowaniem było stworzenie profesjonalnego szlaku kajakowego na rzece Czarnej. LGD - Dorzecze Wisły zawiązała partnerstwo z: LGD „Perły Czarnej Nidy”, LGD „Ponidzie” oraz LGD „Ziemia Jędrzejowska – Gryf” efektem, którego jest zwiększona atrakcyjność turystyczna województwa świętokrzyskiego poprzez utworzenie, rewitalizację i promocję szlaków turystycznych. Budżet projektu „Atrakcje Krajoznawczo – Turystyczne – Inicjatywa Wspólna” wynosił 541 603,00 zł z czego LGD - Dorzecze Wisły finansowało zadania o wartości 107 987,78 zł.

Do najważniejszych operacji zrealizowanych za pośrednictwem środków z LEADER, poza projektem współpracy, były inwestycje związane z wybudowaniem placów zabaw, obiektów sportowych i świetlic wiejskich w miejscach gdzie były takie potrzeby społeczności lokalnej. Szereg miejsc kulturalnych wyposażono w sprzęt, który pozwolił podnieść jakość oferty kulturalnej i rekreacyjnej dla mieszkańców obszaru LGD, co wpłynęło na wzrost ich integracji społecznej oraz aktywności.

W biurze Stowarzyszenia do 2012 r. zatrudnione były 3 osoby, natomiast od 2012 do 2015 r. kadra pracowników Biura LGD składa się z dwóch osób na stanowiskach: dyrektora biura oraz specjalisty ds. koordynacji projektów. Posiadają oni udokumentowane doświadczenie niezbędne do pracy na wyżej wymienionych stanowiskach.

Większość członków LGD - Dorzecze Wisły posiada doświadczenie w realizacji projektów na terenach obszarów wiejskich. Członkowie LGD zdobyli doświadczenie przy wdrażaniu różnorodnych projektów w ramach działania „Małe projekty”, „Odnowa i rozwój wsi” czy „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”.

Potencjał ludzki

Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Informacje dotyczące zakresu, uczestników, budżetu i terminu realizacji poszczególnych szkoleń zawiera opracowany przez LGD plan szkoleń stanowiący załącznik 14 do wniosku o wybór LSR. Łącznie planuje się przeprowadzenie sześciu szkoleń dla 17 osób w latach 2016–2017, z czego wszystkie skierowane są do pracowników biura, a w trzech z nich wezmą udział członkowie Rady. W Planie szkoleń uwzględniono zagadnienia dotyczące: przygotowania członków oraz pracowników do wdrażania LSR, procedur oceny oraz wyboru projektów, prawnych aspektów funkcjonowania organizacji pozarządowych, zakładania działalności gospodarczej oraz działalności jednostek sektora finansów publicznych, ochrony danych osobowych, tworzenia, realizacji i zarządzania projektami oraz pomocy publicznej.

Efektywność udzielonego przez pracowników doradztwa będzie prowadzona przede wszystkim za pośrednictwem ankiety badającej satysfakcję w sytuacji doradztwa bezpośredniego, w przypadku rozmów telefonicznych sporządzana będzie notatka, a wysłanych wiadomości e-mail wydruk z konta poczty elektronicznej. Kwartalnie będzie przygotowywane sprawozdanie zawierające rejestr udzielonego doradztwa, które weryfikował będzie Dyrektor Biura. Kwartalne sprawozdania będą przedstawiane Członkom Zarządu.

Wyznaczony przez Dyrektora Biura pracownik odpowiedzialny będzie za realizację zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy, dla których zadania oraz wskaźniki określono w macierzy celów i wskaźników LSR (Tabela 10, rozdział V). W zależności od rodzaju przedsięwzięcia oraz określonego wskaźnika metodami pomiaru zadań będą sprawozdania Beneficjentów i/lub dane LGD pochodzące z raportów i list obecności i innych dostępnych źródeł. W zakresie projektów współpracy oraz aktywizacji określono dla przedsięwzięć wskaźniki produktu oraz dla celów szczegółowych wskaźniki rezultatu.

Reprezentatywność LGD

Na podstawie przepisów art. 32 ust. 2 lit.b rozporządzenia 1303/2013 w skład LGD - Dorzecze Wisły wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców.

Członkami Stowarzyszenia są osoby fizyczne i osoby prawne zamieszkujące lub mające siedzibę na obszarze jednej z gmin LGD. Według stanu na dzień 24.11.2015 r. w strukturze Stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły znajduje się 38 członków, w tym: 6 reprezentujących władze publiczne (16%), 5 przedstawicieli lokalnych partnerów społecznych (13%), 6 przedstawicieli lokalnych partnerów gospodarczych (16%) oraz 21 mieszkańców (55%). Znaczący jest udział reprezentantów sektora gospodarczego, co odzwierciedla charakter i ukierunkowanie LSR, której jednym z najważniejszych celów jest tworzenie nowych miejsc pracy.

Organy LGD

Najwyższą władzą LGD jest **Walne Zebranie Członków (WZC)**, do którego kompetencji należy w szczególności: uchwalanie kierunków programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby członków oraz wybór członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, uchwalanie zmian Statutu. Organem wykonawczym i zarządzającym jest **Zarząd LGD**, składający się z 10 osób. Prezes Zarządu upoważniony jest do reprezentowania Stowarzyszenia oraz kieruje pracami Zarządu, Biura i reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz. Członkowie Zarządu wykonują zadania według podziału dokonanego przez Prezesa Zarządu oraz stosownych przepisów prawnych: Statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków i Zarządu oraz regulaminów. Trzecim organem jest

Komisja Rewizyjna, do której zadań należy bieżąca działalność Stowarzyszenia – Komisja liczy 3 osoby.

Organem decyzyjnym jest Rada LGD. Składa się z 15 osób, z czego 6 reprezentuje sektor społeczny (w tym 5 osób fizycznych nie reprezentujących żadnej organizacji) (40% składu Rady), sektor gospodarczy 7 (46,7% składu Rady) i sektor publiczny 2 (13,3% składu Rady). Spośród 15 osób będących w składzie Rady 15 to mieszkańcy obszaru LGD.

Do wyłącznych kompetencji Rady należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. W myśl art. 32 ust. 2 lit. b wspomnianego rozporządzenia, w składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu, co zostało zagwarantowane uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Rady oraz w Statucie. Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b, co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Podstawowym narzędziem służącym weryfikacji parytetów podczas wyboru operacji jest deklaracja bezstronności.

Dokonywanie oceny przez Radę przebiegać będzie zgodnie z przyjętymi procedurami. W procesie decyzyjnym określono ponadto zasady przebiegu posiedzeń z wyznaczeniem osób odpowiedzialnych za ich prawidłowość, postępowanie w przypadku rozbieżności ocen, jawności procesu decyzyjnego, sposobu udostępniania procedur i protokołów z posiedzeń do wiadomości publicznej, sposobu ogłaszania i realizacji operacji własnych oraz sposobu rozliczania monitoringu i kontroli grantobiorców.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność powstawała przy czynnym udziale lokalnej społeczności. **Zastosowano 8 różnych metod partycypacji na pięciu najważniejszych etapach prac: diagnoza i analiza SWOT, określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania, opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru, opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji, przygotowanie planu komunikacji.** Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR, który został powołany 4 sierpnia 2015 roku. Udział w grupie roboczej był otwarty, a każda zainteresowana osoba mogła wziąć czynny udział w opracowaniu LSR. W tabeli 4 przedstawiono podział prac związanych z opracowaniem LSR, na które składały się następujące etapy:

Tabela 4 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR

Metoda partycypacji	Spotkania gminne	Badanie ankietowe	Dyżur pracownika online	Punkt konsultacyjny	Formularz zgłaszania uwag	Fiszka projektowa	Spacer badawczy	Wywiad z Zespołem ds. LSR
Etap I Diagnoza i analiza SWOT								
Etap II Określenie celów i wskaźników oraz opracowanie planu działania								
Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów								
Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji								
Etap V Przygotowanie planu komunikacji								

Źródło: Opracowanie własne

Przygotowania do opracowania LSR zaczęto już w 2014 r., kiedy został opublikowany Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, jednak dopiero w momencie podpisania umowy w ramach wsparcia przygotowawczego służącego opracowaniu Strategii rozpoczęto działania mające na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w opracowaniu LSR. **W ramach prac nad dokumentem odbywały się: spotkania Zespołu ds. LSR oraz spotkania gminne, w których łącznie wzięło udział 142 uczestników. W ramach prac nad dokumentem odbyły się także warsztaty.**

Wśród mieszkańców przeprowadzono również trzy badania ankietowe (za pomocą strony internetowej LGD oraz w formie badań bezpośrednich). Pytania związane z pierwszym etapem prac nad Strategią dotyczyły analizy SWOT. Kolejne badanie dotyczyło drugiego etapu prac – społeczność lokalna została zapytana o efekty oraz rezultaty prowadzonych działań. W ostatnim badaniu udzielano odpowiedzi dotyczących najlepszych metod komunikacji Biura LGD z mieszkańcami oraz określono najlepszy sposób przekazywania informacji zwrotnych od mieszkańców. Łącznie w ankietach wzięło udział 68 osób.

W dniu 15 maja 2015 r. odbyło się spotkanie Zespołu ds. LSR, na którym zaprezentowano wyniki ewaluacji przeprowadzonej w 2015 r. podsumowującej wdrażanie LSR na lata 2009–2015. Na spotkaniu omówiono wnioski i rekomendacje wskazane w dokumencie, a udział w nim wzięło 15 osób. Do opracowania LSR wykorzystano również wyniki spotkań konsultacyjnych/ spotkań

warsztatowych w poszczególnych gminach LGD, jakie miały miejsce w trakcie opracowywania ewaluacji LSR oraz wynikające z niej rekomendacje. W trakcie tych spotkań pytano o przyszły kierunek działania LGD oraz o dokonanie charakterystyki obszaru LGD polegającej na wskazaniu mocnych i słabych stron, szans rozwoju oraz zagrożeń.

Kolejne spotkanie Zespołu ds. LSR odbyło się 1 lipca 2015 r. Zaprezentowano na nim dane statystyczne dotyczące obszaru LGD w odniesieniu do średnich województwa świętokrzyskiego i Polski (m.in. przyrost naturalny, saldo migracji, dochody gmin, liczbę nowych podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, kwoty udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz osób prawnych stanowiących dochód budżetu państwa, dochody gmin na 1 mieszkańca itd.). W spotkaniu wzięło udział 25 uczestników.

Dnia 13 sierpnia 2015 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. LSR, w którym wzięło udział 6 uczestników. Podczas spotkania zapoznali się oni z najistotniejszymi wytycznymi z projektu rozporządzenia w sprawie wdrażania lokalnych strategii rozwoju tj. zakresem realizowanych działań, podmiotami, które będą mogły ubiegać się o dofinansowanie i maksymalną wielkością środków do wykorzystania, rodzajów projektów i maksymalnych kwot tych projektów.

Kolejne posiedzenie Zespołu ds. LSR odbyło się w dniu 5 listopada 2015 r. Uczestnicy (15 osób) brali udział w dyskusji i dokonywali ustaleń kryteriów wyboru, odpowiednich procedur, zatwierdzenia propozycji matrycy logicznej i zapoznawali się z innymi dokumentami.

W dniu 16 listopada 2015 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. LSR. Podczas spotkania dyskutowano i ustalano kryteria oceny oraz dokonywano oceny matrycy logicznej i konsultowano inne dokumenty stanowiące niezbędne załączniki tworzonej LSR na lata 2016–2022. W pracach Zespołu wzięło udział 14 osób.

Natomiast 24 listopada 2015 r. Zespół ds. LSR wypracował przedsięwzięcia oraz typy operacji wraz z planem działania, zakresami szkoleń i planem komunikacyjnym. W spotkaniu wzięło udział 7 osób.

Ponadto wszystkie elementy Strategii, opracowane przez Zespół ds. LSR na podstawie szeroko prowadzonych konsultacji oraz danych statystycznych, zostały opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z formularzami zgłaszania uwag, za pomocą których można było wносить swoje spostrzeżenia, które brano pod uwagę podczas dalszych prac nad dokumentem.

Do biura spływały również fiszki projektowe. Fiszki posłużyły opracowaniu celów i wskaźników oraz planu działania. Dzięki przeprowadzonym rozmowom z autorami fiszek, czyli potencjalnymi beneficjentami można było ustalić jakich kwot wsparcia oczekują i na jakiego typu działania mają pomysły mieszkańcy.

Spotkania gminne odbywały się w dniach 21 i 22 września 2015 r. Łącznie uczestniczyło w nich 60 osób, w tym przedstawiciele sektorów: publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańcy. Spotkania odbyły się w gminach Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec oraz Rytwiany. Były to spotkania o charakterze konsultacyjno-informacyjnym. Uczestnicy spotkań pracowali nad analizą SWOT obszaru, tj. wskazywali mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia, a także nad opracowaniem problemów obszaru oraz celów do LSR.

W dniach 26 i 27 listopada 2015 r. we wszystkich gminach należących do obszaru LGD odbywały się warsztaty. Formą warsztatów był spacer badawczy pracownika Biura LGD. Spacer badawczy to rozmowa z mieszkańcami m.in. o: zasadach i kryteriach wyboru operacji, sposobie i zakresie monitorowania i ewaluacji, przygotowaniu planu komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR.

W dniach 17 i 18 listopada 2015 r. we wszystkich gminach należących do obszaru LGD (Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec oraz Rytwiany) odbywały się dyżury Koordynatorów ds. LSR w ramach działalności punktu konsultacyjnego. Na spotkaniach uczestnicy mogli zgłaszać uwagi do opracowywanego dokumentu w szczególności dotyczące zasad ustalania procedur i kryteriów wyboru oraz zasad prowadzenia monitoringu i ewaluacji.

W celu umożliwienia komunikacji jak najszerszemu gronu odbiorców pracownicy biura LGD udzielali informacji oraz konsultacji za pomocą strony internetowej na platformie społecznościowej *Facebook.pl* oraz za pomocą *Livechat'a*.

Ponadto dokonano analizy wszystkich zebranych informacji i materiałów z konsultacji społecznych i wyciągnięto z nich następujące wnioski:

- największymi problemami według społeczności lokalnej jest sytuacja na rynku pracy oraz niska przedsiębiorczość mieszkańców, dlatego należy podjąć działania związane z rozwojem przedsiębiorczości, co wpłynie również na powstanie nowych miejsc pracy;
- największym potencjałem obszaru według mieszkańców są walory turystyczne, które mogą się przyczynić do rozwoju obszaru poprzez odpowiednie ich wykorzystanie;
- szczególne wsparcie powinno być kierowane do osób młodych, absolwentów szkół średnich i wyższych oraz do przedsiębiorców;
- najbardziej istotnymi efektami wdrażania LSR powinny być działania edukacyjne na rzecz lokalnej społeczności oraz wzrost zaangażowania mieszkańców;
- największym szansą dla rozwoju obszaru mieszkańcy upatrują w modzie na zdrowy styl życia oraz ekologiczną żywność i czyste środowisko naturalne;
- zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej jest istotnym zagrożeniem dla obszaru, dlatego należy podjąć działania, które będą sprzyjać utożsamianiu się mieszkańców z regionem.

Postulaty i pomysły mieszkańców dotyczące rozbudowy sieci kanalizacyjnej oraz budowy placówek żłobkowych w pozostałych gminach (istnieje tylko jedna w gminie Połaniec) a także rozwój przemysłu na obszarze objętym LSR uznano za wykraczające poza możliwe obszary interwencji w LSR ze względu na ograniczone środki oraz regulacje prawne.

Krytyczna analiza wniosków z konsultacji pozwoliła na skoncentrowanie się w LSR na zagadnieniach związanych w szczególności ze wspieraniem przedsiębiorczości mieszkańców, na co składa się rozwój gospodarczy regionu oraz wspieranie aktywności i zaangażowania społecznego.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę wyniki raportu ewaluacyjnego, a w szczególności płynące z niego rekomendacje. W związku z tym, zwrócono szczególną uwagę na: przeznaczenie wsparcia na przedsięwzięcia dotyczące tworzenia lub utrzymania miejsc pracy; kontynuację działalności doradczej i szkoleniowej dla potencjalnych beneficjentów z sektora gospodarczego i społecznego. Jest to konieczne z uwagi na podniesienie jakości składanych wniosków; opracowanie skutecznego schematu współpracy z trzecim sektorem w celu aktywizowania lokalnej społeczności oraz zwiększenie zaangażowania sektora gospodarczego; prawidłowe oszacowanie docelowych wartości wskaźników, jak również prawidłowe ustalenie ich poziomów bazowych oraz zobowiązanie beneficjentów do wypełnienia ankiety moniotującej, która powinna stanowić odrębny załącznik do wniosku o udzielenie dofinansowania¹.

Pracownicy biura brali czynny udział w szkoleniach i spotkaniach prowadzonych przez Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego w zakresie opracowania LSR i przepisów dotyczących jej wdrożenia. Ponadto w celu wypracowania wspólnych założeń sposobów wdrażania LSR, LGD - Dorzecze Wisły brała udział w spotkaniach organizowanych wspólnie przez LGD z województwa świętokrzyskiego. Na spotkaniach wypracowywano m.in. podejście do projektów grantowych, operacji własnych oraz konkursów. Stworzone wspólne założenia procedur, sposoby ogłaszania naborów oraz uregulowań dotyczących sposobu oceny składanych przez potencjalnych beneficjentów wniosków. Ponadto organizowano spotkania w celu wypracowania wspólnych założeń do projektów współpracy realizowanych w partnerstwie różnych LGD.

Przy opracowywaniu poszczególnych elementów LSR posługiwano się zapisami zamieszczonymi w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014–2020 (wydanie III uzupełnione i zaktualizowane).

Oddolny udział mieszkańców w opracowywaniu Strategii nie został jednak zakończony. W trakcie wdrażania LSR możliwa będzie jej aktualizacja w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności. Aby zaktualizowany dokument nadal odpowiadał potrzebom zgłaszanym przez

---

¹Raport z ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły, Połaniec (marzec 2015).

mieszkańców, planuje się informowanie społeczności lokalnej o każdej zmianie za pomocą strony internetowej LGD oraz poddawanie propozycji zmian do konsultacji społecznych. W zależności od rodzaju i ważności wprowadzanej zmiany, konsultacje przeprowadzane będą poprzez formularz zgłaszania uwag lub spotkania otwarte. Uwagi mieszkańców, tak jak podczas tworzenia LSR poddawane będą analizie oraz uwzględniane będą te istotne i zasadne. Zmiana LSR będzie przeprowadzana zgodnie z *Procedurą zmiany LSR* stanowiącą załącznik nr 1 do LSR.

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Charakterystyka przestrzenna i przyrodnicza

Spójność przyrodnicza obszaru ściśle związana jest z położeniem gmin wchodzących w skład LGD - Dorzecze Wisły. Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar znajduje się w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincji Wyżyna Małopolska, w makroregionach Wyżyna Kielecka i Niecka Nidziańska². Między Pilicą, a Wisłą i Niecką Nidziańską znajdują się mezoregiony Podgórze Szydłowskie i Niecka Połaniecka, w których położone są gminy wchodzące w skład LGD „Dorzecze Wisły”. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych, bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

1. Analizowany obszar w całości znajduje się w granicach małopolskiego regionu klimatycznego³, ściśle powiązanego z ukształtowaniem powierzchni. Jest to region wyżynny, który odznacza się wpływami oceanicznymi w części zachodniej oraz kontynentalnymi w części wschodniej. Roczne amplitudy temperatur są wysokie – lata są dość ciepłe, a zimy chłodne.

2. Obszar LGD charakteryzuje się dużym urozmaiceniem budowy geologicznej i różnorodnością skał występujących często na powierzchni terenu, co sprawia, że jest jednym z trzech głównych w kraju regionów wydobywania surowców mineralnych, zwłaszcza surowców skalnych wykorzystywanych przede wszystkim w budownictwie i drogownictwie.

3. Na obszarze LGD można wyróżnić przede wszystkim dwa obszary glebowe – gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego, znajdujące się w gminach Łubnice, Połaniec i Rytwiany, które wykorzystuje się na przemian na użytki zielone i grunty orne oraz gleby typu zbożowo-pastewnego występujące w gminach Oleśnica, Osiek, Rytwiany i Połaniec, znajdujące się najczęściej w dolinach rzecznych i na obszarach piaszczystych.

4. Lasy są największym bogactwem naturalnym terenu LGD „Dorzecze Wisły”. Zajmują one powierzchnię 12 692 ha i stanowią około 27,2% tego obszaru. Największa powierzchnia lasów jest w gminach Rytwiany – 6 084 ha i Osiek – 3 734 ha, natomiast najmniej w Gminie Oleśnica – 386 ha.

Zgodnie z danymi w Rejestrze Form Ochrony Przyrody Województwa Świętokrzyskiego⁴ prowadzonym przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Kielcach na 28.09.2015 r. na obszarze objętym LGD „Dorzecze Wisły” znajdowały się następujące formy ochrony przyrody:

1. Gmina Łubnice:
  - pomniki przyrody – grupa drzew (lip i dębów), lipa drobnolistna;
2. Gmina Oleśnica:
  - Solecko-Pacanowski Obszar Chronionego Krajobrazu;
3. Gmina Osiek:
  - rezerwat przyrody „Zameczysko Turskie”;
  - Jeleniowsko-Staszowski Obszar Chronionego Krajobrazu;
4. Gmina Połaniec:
  - pomniki przyrody – trzy dęby szypułkowe, grab pospolity, grupa drzew, klon pospolity;
5. Gmina Rytwiany:
  - pomniki przyrody – dąb bezszypułkowy „Bratek”, dwie grupy drzew tworzących aleje lipową, aleja lipowo-topolowa, trzy dęby szypułkowe, grab pospolity, jesion wyniosły, trzy klony pospolite, klon srebrzysty, dwie lipy drobnolistne, topola biała, wiąz górski;
  - rezerwat przyrody „Dziki Staw”;
  - Jeleniowsko-Staszowski Obszar Chronionego Krajobrazu;
  - zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Rytwiany”;

² Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013.

³ Okołowicz W., Martyn D., *Regiony klimatyczne*, PPWK, Warszawa 1984.

⁴ Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, www.kielce.rdos.gov.pl.

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Tarczyn”.

Ponadto na obszarze funkcjonowania LGD „Dorzecze Wisły” znajdują się obszary Natura 2000 mające znaczenie dla Wspólnoty (Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk);

- Kras Staszowski (PLH260023) – Gmina Osiek, Gmina Rytwiany;
- Ostoja Żywnów (PLH260036) – Gmina Osiek;
- Tarnobrzaska Dolina Wisły (PLH180049) – Gmina Osiek, Gmina Połaniec⁵.

W strukturze użytkowania powierzchni na całym obszarze LGD „Dorzecze Wisły” zdecydowanie dominują użytki rolne (64,5%), w tym przede wszystkim grunty orne (41,8%), a w dalszej kolejności łąki trwałe (9,3%) i pastwiska (8,7%). Znaczący obszar zajmują także grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – łącznie około 28,5%. Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych wynosi 4,1% ogólnej powierzchni obszaru, w tym największy udział mają tereny komunikacyjne, a w dalszej kolejności tereny przemysłowe i mieszkaniowe.

Na terenach wchodzących w skład LGD w 2014 r. oddano do użytkowania 32 nowe budynki w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W analizowanym okresie wartość ta systematycznie wzrastała, począwszy od 2009 r., kiedy to wynosiła 9 dla całego obszaru LGD, aż do roku 2014, kiedy osiągnęła poziom 32. Wartość ta była wyższa od średniej dla Polski (25) oraz województwa świętokrzyskiego (23), jedynie w całym powiecie staszowski wskaźnik ten osiągnął wyższy poziom (35).

W trakcie spotkań gminnych lokalna społeczność zwróciła uwagę, iż jedną ze słabych stron obszaru jest lokalizacja z dala od głównych szlaków komunikacyjnych i większych aglomeracji. Czyste środowisko naturalne (21% odpowiedzi) postrzegają jako szansę, którą należy wykorzystać przede wszystkim do rozwoju turystyki. Jednocześnie tylko nieznaczna część ankietowanych osób (4% odpowiedzi) uważa, że niedostateczna dbałość o środowisko jest problemem tego obszaru. Świadomość lokalnej społeczności w zakresie ochrony środowiska jest więc pozytywnie postrzegana. Natomiast 9% ankietowanych dopatruje się zagrożenia w zmianach klimatycznych oraz klęskach żywiołowych.

2. Charakterystyka demograficzna

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 r., obszar objęty Strategią zamieszkiwały 34 354 osoby, w tym 17 153 mężczyzn (49,9%) i 17 201 kobiet (50,1%), co stanowiło 2,71% populacji województwa świętokrzyskiego oraz 46,7% ludności powiatu staszowskiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę miejsko-wiejską Połaniec (11 989 osób), a najmniej mieszkańców było zameldowanych w gminie wiejskiej Oleśnica (3 907 osób). Szczegółowe dane na temat ludności poszczególnych gmin prezentuje tabela 5.

Tabela 5 Dane na temat ludności poszczególnych gmin z obszaru LGD „Dorzecze Wisły” w 2013 roku

Gmina	Liczba ludności (rok 2013)	Liczba mężczyzn (rok 2013)	Liczba kobiet (rok 2013)
Łubnice	4 247	2 092	2 155
Oleśnica	3 907	1 935	1 972
Osiek	7 819	3 981	3 838
Połaniec	11 989	5 955	6 034
Rytwiany	6 392	3 190	3 202
RAZEM LGD	34 354	17 153	17 201

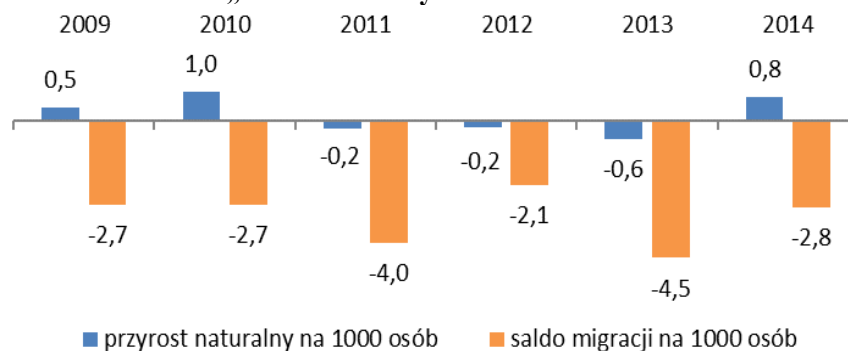
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.

Na przestrzeni lat 2009–2013 liczba osób zamieszkujących analizowany obszar systematycznie się zmniejszała. Na przełomie 2009 i 2010 r. ilość mieszkańców nieznacznie wzrosła (osiągnęła poziom 34 768 osób), ale od 2010 r. zaczęła spadać. Na przestrzeni pięciu lat liczba mieszkańców LGD zmniejszyła się o 491 osób. W roku 2014 również odnotowano spadek liczby mieszkańców do poziomu 34 277 (17 099 mężczyzn i 17 178 kobiet) i jest to obecnie najniższa, odnotowana od 2009 r., liczba mieszkańców na tym obszarze. Tendencja spadkowa zauważalna jest w całym województwie świętokrzyskim, a także powiecie staszowskim. Prognoza ludności według danych z 2014 r. pokazuje, iż do roku 2030 liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego zmniejszy się o ponad 110 tys., a powiatu staszowskiego o blisko 6,5 tys. osób. Malejąca liczba ludności w województwie, powiecie staszowskim, a tym samym na terenie działania LGD „Dorzecze Wisły” będzie miała swoje odzwierciedlenie w przyszłości, a spadek liczby mieszkańców cały czas będzie się pogłębiał. Gęstość zaludnienia dla obszaru LGD w 2014 r. wynosiła 74 osoby/km², co było wartością niższą niż średnia dla Polski (123 osoby/km²), a także niższą niż w województwie świętokrzyskim (108 osób/km²). Gęstość zaludnienia obszaru LGD była porównywalna do gęstości zaludnienia powiatu staszowskiego (79 osób/km²).

Uwarunkowania społeczne są zbliżone do siebie na całym obszarze LGD. Wartości wskaźników statystycznych pokazują, że jedyną wyróżniającą się gminą jest Połaniec, gdzie cały czas występuje dodatni przyrost naturalny, natomiast we wszystkich pozostałych gminach w 2014 r. przyrost naturalny przyjmował ujemne wartości. Współczynnik przyrostu naturalnego w latach 2009–2014 wahał się, jednak w 2014 r. wyniósł 0,8 i była to wartość wyższa od średniej dla Polski (0,0) oraz dla województwa świętokrzyskiego (-2,3). Z kolei wskaźnik salda migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na przestrzeni analizowanych lat na obszarze LGD „Dorzecze Wisły” przyjmował wartości ujemne, osiągając wartość najniższą w 2013 roku: -4,5, natomiast najwyższą w roku 2012: -2,1. Pokazuje to niekorzystną tendencję polegającą na odpływie ludności z obszaru LGD. Wartość osiągnięta w 2014 r. (-2,8) była niekorzystna w porównaniu ze średnią dla kraju (-0,4) i województwa świętokrzyskiego (-2,0), ale na poziomie porównywalnym z powiatem staszowskim (-2,9), co przedstawia wykres 1.

Wykres 1 Przyrost naturalny i saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców obszaru LGD „Dorzecze Wisły” w latach 2009–2014

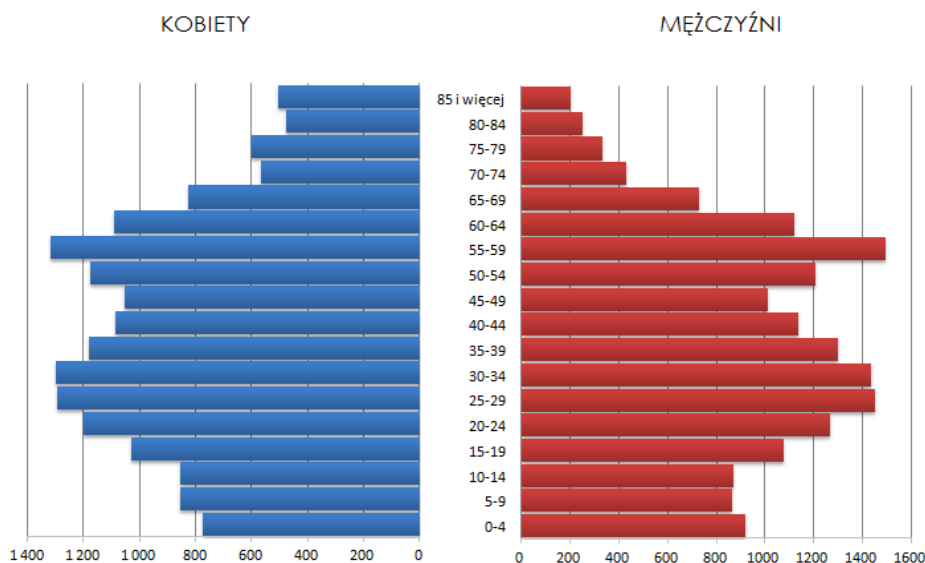

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Aby zobrazować strukturę społeczeństwa obszaru LGD „Dorzecze Wisły” z podziałem na wiek i płeć, została sporządzona piramida ludności (wykres 2).

Wykres 2 Struktura ludności LGD „Dorzecze Wisły” wg płci i wieku w 2014 roku

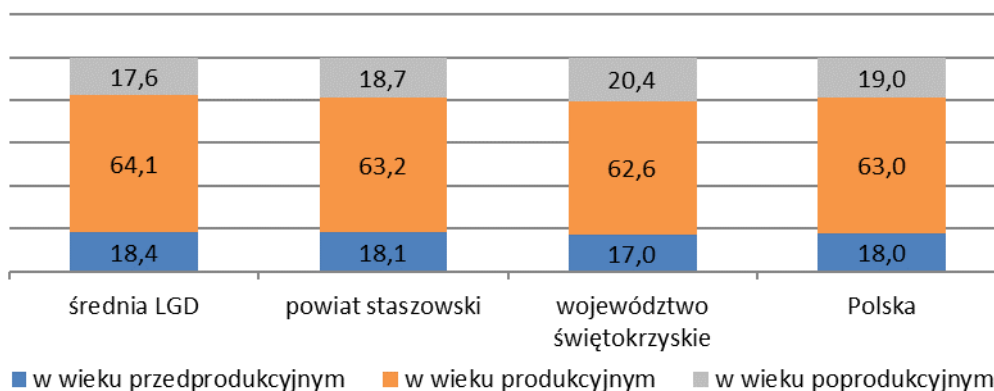

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres pokazuje, że największą liczbę ludności w 2014 r., zarówno wśród mężczyzn jak i wśród kobiet stanowiły osoby w wieku między 55 a 59 rokiem życia. Zauważalna jest również duża ilość osób młodych w wieku od 25 do 34 lat oraz zmniejszająca się liczba osób w najmłodszych rocznikach. Duża przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn zaczyna się w rocznikach powyżej 60. roku życia, natomiast zdecydowanie więcej w ostatnich latach urodziło się chłopców niż dziewczynek.

W 2014 r. mieszkańcy obszaru działania LGD w wieku przedprodukcyjnym stanowili 18,4% populacji, w wieku produkcyjnym 64,1%, natomiast w wieku poprodukcyjnym 17,6%. W ciągu badanych lat pogarszała się proporcja między liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, co wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku na obszarze LGD była w 2014 r. stosunkowo korzystna w porównaniu z województwem świętokrzyskim i Polską, odznaczała się mniejszym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym i większym w wieku przedprodukcyjnym (wykres 3).

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD „Dorzecze Wisły” w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uczestnicy spotkań warsztatowych wyrazili opinię iż, depopulacja mieszkańców regionu, jest największym zagrożeniem dla całego obszaru LGD – uważa tak aż 28% pytanych. Chodzi tu o spadek liczby osób zamieszkujących poszczególne gminy, spowodowany głównie przez migrację. Ankietowani najbardziej obawiają się wyjazdu młodych i wykształconych ludzi w poszukiwaniu bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Z drugiej strony część z nich upatruje szans w wydłużającej się przeciętnej długości życia, która jednak w perspektywie lat będzie prowadzić do postępującego starzenia się społeczeństwa. Mieszkańcy również uznali, że szansą na zwiększenie się liczby ludności na obszarze LGD mogłaby być moda na migrację z większych miast na wieś.

3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

W analizowanym okresie na obszarze objętym LSR liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności cały czas się wahała. W 2014 roku wartość tego wskaźnika wyniosła 607 i była niższa niż w województwie świętokrzyskim (872) oraz prawie dwukrotnie niższa niż średnia dla Polski (1 071). Liczba jednostek nowo rejestrowanych corocznie w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności na całym obszarze LGD - Dorzecze Wisły podlegała także nierównomiernym wahaniom. Wartość osiągnięta w 2014 roku (49 jednostek) była prawie dwukrotnie niższa niż średnia dla kraju (93 jednostki), a także niższa niż średnia w województwie świętokrzyskim (71 jednostek). W analizie liczby podmiotów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym zauważyć można utrzymywanie się wskaźnika na podobnym poziomie. W 2014 roku wskaźnik ten nieznacznie wzrósł i osiągnął wartość 95 jednostek, jednak w porównaniu do kraju (170) i do województwa świętokrzyskiego (139) wypadł bardzo słabo.

Z kolei wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności wynosił w 2014 roku 49 i utrzymywał się na tym poziomie od 2009 roku, przy wartości dla kraju 77, dla województwa 67, a dla powiatu staszowskiego 55 (tabela 6).

Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2009 i 2014 roku

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 000 ludności	
	2009	2014	2009	2014	2009	2014
Polska	981	1071	92	93	74	77
województwo świętokrzyskie	832	872	71	71	66	67
powiat staszowski	693	697	56	51	56	55
LGD „Dorzecze Wisły”	592	607	53	49	49	49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON podmioty sektora publicznego stanowiły 3,9%, w tym przede wszystkim państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. Sektor prywatny stanowił 96,1% ogółu podmiotów, w tym: 84,3% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, 2,8% to spółki handlowe, 4,9% stowarzyszenia i organizacje społeczne. Pozostałą część sektora prywatnego stanowiły spółdzielnie, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego oraz fundacje.

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 2 082 podmiotów była zarejestrowana w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle) – 28%, w dalszej kolejności w sekcji F (budownictwo) – 23,6%, w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – 9% oraz w sekcji H (transport i gospodarka magazynowa) – 6,6%.

Specyficznym rodzajem działalności jest ekonomia społeczna (przedsiębiorczość społeczna), która występuje na obszarze LGD. Działalność gospodarczą prowadzi 7 organizacji pozarządowych, działających zgodnie ze swoimi statutami, które mają swoje siedziby w Gminie Oleśnica (1), Gminie Połaniec (5) oraz Gminie Rytwiany (1). Za ekonomię społeczną uchodzi zjawisko przedsiębiorczości społecznej, jednak termin ten nie jest jednoznacznie zdefiniowany. Można stwierdzić, iż ekonomia społeczna radzi sobie z zaspokajaniem potrzeb, których nie mogą wypełnić inne sektory.

Wyniki konsultacji społecznych na obszarze LGD w pełni odzwierciedlają niekorzystną sytuację dotyczącą przedsiębiorczości, której obrazem są wartości wskaźników statystycznych. **Aż 28% ankietowanych uważa, iż rozwój przedsiębiorczości oraz doradztwo przy zakładaniu działalności powinno być jednym z głównych działań realizowanych w ramach LSR. Jednocześnie niską przedsiębiorczość wśród mieszkańców obszaru (12% odpowiedzi) wskazano, jako największy problem obszaru LGD. Za największy potencjał (21% odpowiedzi) uznano warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości.** Natomiast atrakcyjność gospodarczą sąsiednich regionów oraz sytuację geopolityczną na świecie jest jednym z zagrożeń, które mogą zahamować rozwój obszaru. Mała ilość terenów inwestycyjnych nie sprzyja rozwijaniu sektora gospodarczego, natomiast szansą, która mogłaby poprawić sytuację materialną mieszkańców, mogłoby być zróżnicowanie źródeł dochodów na obszarach wiejskich. Uczestnicy konsultacji społecznych uznali również, że czynnikami sprzyjającymi rozwojowi przedsiębiorczości będą możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych, zwrócili jednak uwagę na trudności związane z pozyskiwaniem tych środków oraz brakiem możliwości finansowych, niezbędnych do często wymaganego wkładu własnego, a także wskazali na problem jakim są skomplikowane przepisy przy zakładaniu działalności gospodarczej. Wśród problemów wskazano także niestabilną sytuację polityczną na świecie. Zawiązywanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru oraz rozwój Internetu i nowoczesnych dróg promocji i komunikacji również mogą pozytywnie wpłynąć na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD.

Ponadto mieszkańcy zostali zapytani jakie grupy powinny być objęte szczególnym wsparciem podczas wdrażania LSR. Wskazane grupy docelowe wynikają z metod partycypacji przeprowadzonych na poszczególnych etapach tworzenia LSR. Największym wsparciem powinny być objęci absolwenci szkół średnich i wyższych oraz przedsiębiorcy.

Spójność obszaru LGD pod względem ekonomicznym przedstawia także ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze objętym LSR charakterystyczna jest duża ilość małych gospodarstw, co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw na obszarach wiejskich Polski południowo-wschodniej, zwłaszcza terenów położonych na obszarach wyżynnych.

Dochody ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD - Dorzecze Wisły w 2014 r. wynosiły 3 901,97 zł, co było wartością porównywalną do średniej wartości dla kraju (3 971,27 zł) oraz wyższą od średniej dla województwa świętokrzyskiego (3 474,43 zł) i powiatu staszowskiego (3 529,56 zł).

Dochód podatkowy gminwchodzących w skład LGD za 2013 r. wynosił 1 347,14 zł i był to wynik lepszy od średniej dla województwa świętokrzyskiego (967,97 zł), natomiast gorszy niż wynik kraju (1 435,18 zł), co przedstawiono na wykresie 4. Sposobem oszacowania dochodu podatkowego na 1 mieszkańca dla LGD i województwa świętokrzyskiego było wyliczenie średniej arytmetycznej wskaźników G (publikowanych przez Ministerstwo Finansów – Departament Finansów Samorządu Terytorialnego) gmin tworzących LSR oraz gmin tworzących województwo. Wskaźnik Gg dla kraju określony został przez MF.

Wykres 4 Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego i LGD „Dorzecze Wisły” w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podatek od osób fizycznych w przeliczeniu na jednego mieszkańca na obszarze LGD - Dorzecze Wisły wyniósł w 2014 r. 476 zł co stanowiło 60,7% średniej krajowej, z kolei podatek od osób prawnych był ujemny, wyniósł -36 zł. Ujemny podatek od osób prawnych pojawił się tylko w jednej gminie – Połaniec, jednak był on tak wysoki, że ogólna średnia całego obszaru LGD przyjęła wartość ujemną. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem wyniósł 50,5% – mniej niż w kraju (55,4%), natomiast więcej niż w województwie świętokrzyskim (43,4%) i powiecie staszowskim (46,5%).

Wydatki ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2014 r. na obszarze objętym LGD - Dorzecze Wisły wyniosły 3 884,84 zł, co było wartością niższą niż średnia dla Polski (4 207,15 zł), ale wyższą od wartości na poziomie województwa świętokrzyskiego (3 547,17 zł) i powiatu staszowskiego (3 558,51 zł).

Na terenie objętym LSR w 2014 roku było 101 stowarzyszeń i organizacji społecznych, natomiast na początku analizowanego okresu liczba ta wynosiła 79. Część z nich stanowiły Ochotnicze Straże Pożarne, które działając na tym terenie, starają się angażować w życie kulturalne i społeczne, będące charakterystycznym elementem wiejskiej organizacji życia społecznego obszaru, a także organizacje związane ze sportem, rekreacją i kulturą.

Obszar LGD - Dorzecze Wisły charakteryzuje się przeciętnym wskaźnikiem liczby działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta na przestrzeni lat 2009–2014 nieznacznie się zwiększyła i w 2014 r. wynosiła 29. W porównaniu do kraju (33), województwa świętokrzyskiego (30) oraz powiatu staszowskiego (31), wskaźnik ze średniej wszystkich gmin wchodzących w skład LGD był nieznacznie niższy.

W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych jednym z elementów było wskazywanie mocnych i słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń, dzięki którym uwidocznił się brak zaangażowania lokalnej społeczności w rozwój obszaru. Jedynie nieznaczna część ankietowanych (9% odpowiedzi) wskazywała współpracę i przedsiębiorczość lokalnej społeczności oraz zaangażowanie w rozwój LGD (11% odpowiedzi) jako potencjał możliwy do wykorzystania. Wskazano także, iż szansą dla dalszego rozwoju jest nauka przedsiębiorczości od przedszkola. Natomiast słabe zaangażowanie lokalnej społeczności (20% odpowiedzi) zostało uznane jako jeden z głównych problemów obszaru LGD, a jedynie 11% ankietowanych uznało, że popularność inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej jest szansą dla rozwoju obszaru LGD „Dorzecze Wisły”. Słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych została wskazana jako jedna ze słabych stron obszaru.

Uczestnicy prowadzonych konsultacji zwrócili również uwagę na konieczność podnoszenia wiedzy i kompetencji społeczności lokalnej (8% odpowiedzi) a zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej (25% odpowiedzi) wskazano jako jedno z głównych zagrożeń obszaru. Jednocześnie tylko 2% ankietowanych wskazało osoby działające w organizacjach pozarządowych jako grupę, która powinna być szczególnie wspierana w ramach realizacji LSR. Bariera dla dalszego rozwoju obszaru już zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne.

4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

Sytuację na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Z analizy wskaźnika liczby osób pracujących na 1 000 ludności, wyliczonego na 2014 r. wynika, iż na obszarze LGD zatrudnienie wynosiło 191 osób i było znacznie niższe niż w Polsce (230), ale wyższe niż w województwie świętokrzyskim (182) oraz powiecie staszowskim (190). Trend w przypadku tego zjawiska jest pozytywny – od 2009 r. liczba osób pracujących przypadająca na 1 000 mieszkańców obszaru stale się zwiększa (tabela 7).

Bezwzględna liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD - Dorzecze Wisły wyniosła w 2014 r. 1 701 osób, w tym 771 mężczyzn (45%) oraz 930 kobiet (55%). Biorąc pod uwagę analizowany okres, tendencja ta wzrastała corocznie aż do 2012 r., natomiast od 2013 r. zaczęła spadać. W 2014 r. odnotowano spadek liczby bezrobotnych w porównaniu do poprzedniego roku o 335 osób. Stopa bezrobocia rejestrowanego według GUS na poziomie powiatu wyniosła w 2014 r. 11,4% i była porównywalna do średniej krajowej (11,5%) – stanowiła 99,1% średniej stopy bezrobocia rejestrowanego w Polsce. Proporcja ta w porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się.

Tabela 7 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w latach 2009 i 2014

Obszar	Stopa bezrobocia rejestrowanego ⁶		Pracujący ogółem w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców	
	2009	2014	2009	2014
Polska	12,1	11,5	223	230
województwo świętokrzyskie	15,1	14,2	179	182
powiat staszowski	11,5	11,4	181	190
LGD „Dorzecze Wisły”	-	-	168	191

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

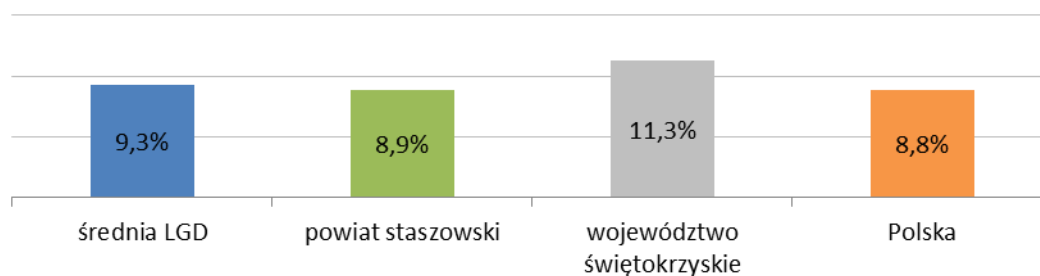
W powiecie staszowskim w 2014 r. było zarejestrowanych 3 640 osób bezrobotnych. Największy odsetek wśród nich stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (30,5%), policealnym i średnim zawodowym (23,5%) oraz gimnazjalnym i poniżej (18,8%), a najmniejszy z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (10,5%).

Analiza osób bezrobotnych według wieku wskazuje, iż w najbardziej niekorzystnej sytuacji w 2014 roku znajdowały się osoby młode. Na obszarze powiatu staszowskiego najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych było w przedziałach 25-34 lata (32,6%) oraz 24 lata i mniej (23,6%), natomiast najmniej w wieku 45-54 lata (13,4%).

Wskaźnik bezrobocia, obliczany jako **liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD - Dorzecze Wisły w 2013 r. wynosił 0,093**. Zanotowana wartość osiągnęła taki sam poziom w kraju oraz powiecie staszowskim, natomiast była niższa od średnich wartości na poziomie województwa świętokrzyskiego (0,113), co przedstawiono na wykresie 5. W 2014 r. odnotowano niewielki spadek wartości tego wskaźnika na poziomie 0,077 i jest on niższy niż średnia województwa.

⁶ Stopa bezrobocia rejestrowanego podawana na poziomie powiatu.

Wykres 5 Wskaźnik bezrobocia – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnikiem, który również obrazuje sytuację ekonomiczną na obszarze LGD jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzeń określone są na poziomie powiatu. Sytuacja jaka ma miejsce w powiecie staszowskim obrazuje także sytuację na obszarze LGD, który w całości jest położony w tej jednostce administracyjnej. W 2014 r. wskaźnik w powiecie osiągnął przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na poziomie 89,6% średniej krajowej i prezentował się nieco lepiej od wyniku województwa świętokrzyskiego (85,8% średniej krajowej).

Uczestnicy konsultacji społecznych prowadzonych na obszarze LGD wskazali, że najistotniejszym efektem wdrażania LSR powinno być zwiększenie ilości miejsc pracy (42% odpowiedzi) czego rezultatem byłby spadek bezrobocia (35% odpowiedzi). Znaczna część zwraca także uwagę na sytuację na rynku pracy (brak miejsc pracy, wysokie bezrobocie, poziom wynagrodzenia, kwalifikacje mieszkańców) – 32% ankietowanych uznało to za największy problem obszaru LGD -Dorzecze Wisły.

5. Opieka społeczna

W zakresie pomocy społecznej w każdej gminie funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jako wyspecjalizowana jednostka. Zajmuje się on świadczeniem usług opiekuńczych i finansowych dla osób starszych oraz chorych, a przede wszystkim pomocą rzeczową i organizacyjną dla osób w trudnej sytuacji życiowej.

Liczba osób objętych opieką społeczną w latach 2009–2013 na obszarze LGD -Dorzecze Wisły była zróżnicowana. Najwyższą wartość osiągnęła w 2011 r. – 5 199, natomiast w 2013 r. wynosiła 4 826, co daje 216 osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość ta była ponad dwa i pół razy wyższa niż średnia dla Polski (83 osoby), a także zdecydowanie wyższa niż średnia dla województwa świętokrzyskiego (111 osób) oraz powiatu staszowskiego (128 osób). Osoby korzystające z pomocy społecznej zamieszkiwały w 2013 r. łącznie 1 697 gospodarstw domowych na obszarze LGD.

Z analizy wskaźnika dotyczącego udziału dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wynika, iż jego wartość na obszarze LGD w 2013 r. wynosiła 45,2%. Wynik ten był o wiele wyższy od średniej dla kraju (30,4%) i województwa świętokrzyskiego (39,5%), natomiast zbliżony do wyniku całego powiatu staszowskiego (44,9%).

Średni udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2009–2013 wyniósł 18,1%. Wynik ten był wyższy o 4 punkty procentowe od średniej dla Polski (14,6%) oraz nieznacznie niższy od wyniku województwa świętokrzyskiego (19,2%). Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazywali jako zagrożenie rozwarstwienie ludności, co jest wynikiem sytuacji ekonomicznej mieszkańców.

6. Dostęp do infrastruktury publicznej i komunalnej

O polityce społecznej oraz szerokim dostępie do wysokiej jakości usług publicznych świadczy także odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2013 r. wynosił on dla obszaru objętego LGD -Dorzecze Wisły 70,3%, co było wartością nieznacznie niższą od średniego wyniku dla kraju (74,1%), a także województwa świętokrzyskiego (71%). Biorąc pod uwagę analizowany okres od 2009 r., można zauważyć wzrost tego wskaźnika o 15,6 punktów procentowych. Od 2012 r. na terenie powiatu staszowskiego istnieje możliwość pozostawienia dzieci do lat 3 w placówce żłobkowej, natomiast na terenie obszaru LGD możliwe było to dopiero od 2014 r. w Gminie Połaniec – odsetek dzieci objętych opieką żłobkową (10,8%) był prawie dwukrotnie wyższy niż średnia w Polsce (5,9%) i prawie trzykrotnie wyższy niż średniaw województwie świętokrzyskim (3,9%).

Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 9 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich. Na obszarze 4 gmin zlokalizowane są domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie. Należy zauważyć, iż w Gminie Rytwiany znajdują się aż 4 obiekty tego typu, natomiast Gmina Oleśnica nie posiada takich jednostek.

Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gmin wchodzących w skład LGD -Dorzecze Wisły wyniósł 3,7% w okresie 2009–2014. Wynik ten jest porównywalny do poziomu kraju (3,8%) oraz powiatu staszowskiego (3,9%) oraz wyższy w porównaniu z województwem świętokrzyskim (3,2%).

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2009–2014 wyniósł 13,9%. Wynik ten jest znacznie wyższy od średniej dla Polski (7,1%) oraz województwa świętokrzyskiego (7,5%). Należy przy tym zauważyć, że wysoka wartość tego wskaźnika wynika z wysokich wydatków na obszarze Gminy Połaniec, które stanowią podnoszą średnią dla całego obszaru LGD. Mieszkańcy biorący udział w konsultacjach społecznych wskazali, iż szansą dla obszaru LGD jest wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, co ma niewątpliwie pozytywny wpływ na stan infrastruktury obszary oraz na czystość środowiska naturalnego.

7. Tożsamość, tradycja, dziedzictwo kulturowe, potencjał turystyczny

Obszar LGD -Dorzecze Wisły posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Charakterystyczne wydarzenia historyczne oraz sławne osoby pochodzące z tego obszaru sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej.

Ziemia obejmująca teren LGD była obszarem osadnictwa już w epoce kamienia – paleolicie. Przyczyniły się do tego głównie korzystne warunki naturalne (rzeki zasobne w ryby, dostarczające wody, chroniące przed wrogiem, bliskość lasów obfitujących w dziką zwierzynę, stosunkowo łagodny klimat). Losy historyczne poszczególnych gmin są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur.

Bogactwo materiału archeologicznego terenu LGD -Dorzecze Wisły dostarczyła kultura trzciniecka oraz łużycka. Dowodem na prowadzenie ożywionych kontaktów handlowych tego terenu z Imperium Rzymskim było odnalezienie w 1968 r. skarbu monet umieszczonych w glinianym naczyniu. We wczesnym średniowieczu na terenach objętych LGD pojawiła się pierwsza osada słowiańska – załazek dzisiejszego Połańca.

Gmina Łubnice posiada najcenniejsze zabytki obszaru LGD – gotycki kościół parafialny w Beszowej pw. św. Piotra i Pawła oraz drewnianą dzwonnice z przełomu XVII i XVIII wieku z dzwonem odlanym w 1421 roku. Kościół został ufundowany w 1407 r. przez arcybiskupa poznańskiego.

Najstarsze wzmianki jakie można znaleźć o Osieku pojawiają się na kartach historii w 1020 r., kiedy król Bolesław Chrobry przyznał tę osadę benedyktynom ze Św. Krzyża oraz określił w dokumencie fundacyjnym po raz pierwszy nazwę miejscowości jako Osiek. Przez obecne tereny wiódł szlak handlowy ze Śląska i Krakowa poprzez Sandomierz na Ruś i Litwę. Był to czynnik sprzyjający rozwojowi osady. Powstał wówczas gród książęcy i osada targowa. W tym okresie został zbudowany zamek obronny, w którym w 1263 r. gościł książę Leszek Czarny. Król Bolesław Wstydlivy w 1270 r. wykupił Osiek od zakonników. Częstym i ważnym gościem w Osieku był król Kazimierz Wielki.

Pierwsze wzmianki o Oleśnicy pochodzą właśnie z czasów Kazimierza Wielkiego, kiedy miejscowość była siedzibą parafii obejmującej 49 km² powierzchni i zamieszkałej przez 240 wiernych. Początkowo osada była siedzibą rodu Oleśnickich – stąd nazwa, w późniejszym okresie należała do rodu Zborowskich i Lanckorońskich.

Analizując historię Rytwian zauważyć można, iż pierwszym udokumentowanym właścicielem osady był w XIII w. Piotr Bogoria, pochodzący ze znanego Sandomierskiego rodu Bogoriów. W pierwszej połowie kolejnego stulecia Rytwiany należały do Mikołaja z Kurowa, podkanclerza koronnego i arcybiskupa gnieźnieńskiego. Wojciech Jastrzębiec z Łubnic – arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski, autor gramatyki łacińskiej i posiadacz wielkiej fortuny, zapisany jest od 1423 r. jako kolejny właściciel Rytwian.

Jedną z ważniejszych dat dla całego obszaru LGD jest rok 1241, wtedy nastąpił najazd tatarski na Polskę. Według kart historii, najbardziej w tym okresie ucierpiał Połaniec, który został złupiony i spalony przez Tatarów, a w pobliżu miasta – na terenie dzisiejszej wsi Tursko Wielkie miała miejsce krwawa i dramatyczna bitwa rycerstwa polskiego z Tatarami.

Ważną postacią dla obszaru LGD -Dorzecze Wisły jest osoba Tadeusza Kościuszki, który właśnie tutaj, w okolicach Połańca wydał Uniwersał Połaniecki (*właściwie Uniwersał urządzający powinności gruntowe włościan i zapewniający dla nich skuteczną opiekę rządową, bezpieczeństwo własności i sprawiedliwość w komisjach porządkowych*). Formalnie był on wydany w imieniu rządu krajowego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w oparciu o art. IV Konstytucji 3 Maja. Był to drugi po Konstytucji i zarazem ostatni akt prawny Rzeczypospolitej, który formalnie przyznawał ograniczoną wolność osobistą chłopom pańszczyźnianym.

Cechą charakterystyczną obszaru LGD -Dorzecze Wisły jest jego historia powiązana z losami kraju. W czasie II wojny światowej teren ten zamieszkiwał duży odsetek ludności żydowskiej. Wydarzenia mające na celu eksterminację tej ludności, rozstrzeliwania, łapanie, wywózki do obozów zagłady były dość częstym zjawiskiem. Obszary te stały się miejscem oporu i walki partyzanckiej. Działały tu: oddział „Barabasza”, oddział AK „Jędrusie”, oddział porucznika Kabaty, Bataliony Chłopskie oraz Narodowa Organizacja Wojskowa.

Z terenu LGD wywodzi się wiele znanych postaci historycznych, m.in.: Zbigniew Oleśnicki – uczestnik bitwy pod Grunwaldem, późniejszy kardynał; szereg osobowości z rodziny Zborowskich – podczaszych, starostów, kasztelanów, wojewodów; Tadeusz Kościuszko – generał polski i amerykański, Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej w insurekcji w 1794 roku; Władysław Jasiński – założyciel OP AK „Jędrusie”; Wojciech Jastrzębiec – arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski. Okolice te ujęły również Stefana Żeromskiego – szczególnie Oleśnica, której obrazy odnaleźć można w powieściach pisarza⁷.

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne, ku czci poległych. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa⁸ na dzień 30 czerwca 2015 r. znajdowały się następujące zabytki nieruchome:

1) Gmina Łubnice:

- Beszowa:
  - zespół klasztorny paulinów,

⁷ Strona internetowa Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły, www.dorzeczewisly.pl.

⁸ Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.

- cmentarz parafialny, stara część;
- Łubnice:
  - park pałacowy z fundamentami pałacu, XVII w., XVIII w.,
  - stajnia na terenie dawnego folwarku, XIX w.
- 2) Gmina Oleśnica:
  - Oleśnica:
    - kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP,
    - cmentarz parafialny, XIX w.
- 3) Gmina Osiek:
  - Niekrasów:
    - kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP, drewniany, 1661 r.
    - dzwonnica, drewniana,
    - cmentarz parafialny, najstarsza część,
    - pomnik ku czci 5 poległych, 1918–20 r.;
  - Osiek:
    - kościół parafialny pw. św. Stanisława, 1 poł. XIX w.
- 4) Gmina Połaniec:
  - Połaniec:
    - kościół parafialny pw. św. Marcina, 2 poł. XIX w., z kaplicą MB Różańcowej,
    - cmentarz parafialny, najstarsza część;
  - Ruszcza:
    - zespół dworski, XVIII–XX w.
- 5) Gmina Rytwiany:
  - Czerwony Krzyż:
    - zbiorowe mogiły wojenne w lesie „Czerwony Krzyż”, 1942 r.;
  - Grobla:
    - młyn i dom młynarza, 4 ćw. XIX w.;
  - Rytwiany:
    - zespół klasztorny kamedułów, 1 poł. XVII w.,
    - mogiła powstańców w lesie przy cegielni, 1863 r.,
    - ruiny zamku, 1 poł. XV w.,
    - zespół pałacowy, 1 poł. XIX w., 1927 r.

Obszar, który obejmuje niniejszy dokument to miejsce organizacji licznych imprez kulturalnych, z których wiele odbywa się cyklicznie, ma charakter regionalny i jednoczy mieszkańców.

Cały obszar LGD -Dorzecze Wisły posiada niewykorzystany potencjał turystyczny. Tereny te nadają się idealnie pod rozwój turystyki pieszej, konnej, rowerowej czy wędkarstwa. Pustelnia Złotego Lasu znajdująca się w Rytwianach jest najbardziej rozpoznawalnym obiektem turystycznym znajdującym się na obszarze LGD. W zestawieniu najchętniej odwiedzanych obiektów turystycznych w województwie świętokrzyskim, obiekt ten znalazł się w pierwszej 30. pod względem liczby odwiedzających.

Analiza mocnych i słabych stron obszaru wypracowana przez mieszkańców w trakcie konsultacji społecznych wskazuje, iż walory turystyczne w tym położeniu, zasoby naturalne i kulturowe wskazywane są jako jeden z potencjałów obszaru LGD. Atrakcje turystyczne powinny być jednym z produktów wdrażana LSR, czego rezultatem będzie wzrost liczby turystów. Jednocześnie tylko niewielka część osób wskazała zbyt małą atrakcyjność i dostępność turystyczną oraz brak rozpoznawalnego produktu turystycznego jako największy problem obszaru LGD. Jako zagrożenie wskazano dużą atrakcyjność turystyczną innych obszarów o podobnej specyfice krajobrazowej. Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą, szczególnie wśród ludzi młodych przyczyni się do zachowania dziedzictwa kulturowego obszaru. Przeprowadzone badania

świadczą także o wysokiej świadomości ekologicznej mieszkańców, a także o niewykorzystanym potencjale turystycznym obszaru. Mieszkańcy podczas rozmów wskazywali jako słabą stronę obszaru brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.

8. Wnioski z części diagnostycznej grupy docelowej i obszary interwencji

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić cztery grupy docelowe oraz jedną grupę defaworyzowaną, która wymaga szczególnego wsparcia.

LSR powinna realizować cele, które przede wszystkim będą służyły zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności, w związku z tym pierwszą grupą docelową są wszyscy mieszkańcy obszaru LGD. Drugą grupę jaką można wskazać są przedsiębiorcy, ze względu na bardzo niską liczbę podmiotów wpisaną do rejestru REGON w 2014 roku, która była prawie dwukrotnie niższa niż średnia dla Polski. Wspieranie przedsiębiorców będzie wpływać na spadek bezrobocia, a co za tym idzie podniesienie jakości życia, co według mieszkańców powinno być najistotniejszym efektem wdrażania LSR. Ponadto mieszkańcy wskazali przedsiębiorców, jako jedną z głównych grup które wymagają wsparcia. Trzecią grupę, jaką można wskazać na podstawie przeprowadzonych analiz są członkowie organizacji pozarządowych, ze względu na małe zaangażowanie lokalnej społeczności w rozwój obszaru LGD - Dorzecze Wisły oraz zanikanie więzi i przywiązania do tradycji. Słabą współpracę organizacji społecznych z mieszkańcami i samorządem odzwierciedla mała liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Kolejną grupą docelową są turyści, ponieważ obszar LGD - Dorzecze Wisły charakteryzuje się walorami, które sprzyjają rozwojowi turystyki aktywnej, a czyste środowisko, zasoby naturalne i kulturowe zostały wskazane przez mieszkańców jako jeden z największych potencjałów obszaru, który można wykorzystać do rozwoju turystyki. W ramach obszarów interwencji odnoszących się do wyżej wymienionych grup docelowych, należy wskazać iż przedsiębiorcy będą wspierani poprzez dofinansowanie powstawania nowych oraz rozwijania istniejących przedsiębiorstw, organizacje pozarządowe będą szczególnie wspierane przez dofinansowanie działań wzmacniających aktywność i zaangażowanie mieszkańców czy budowanie więzi społecznych, natomiast dofinansowanie infrastruktury turystycznej

i rekreacyjnej będzie formą wsparcia turystów. Ponadto mieszkańcy obszaru będą odnosić korzyści ze wszystkich wymienionych obszarów interwencji. Dla każdej z grup docelowych zostały przewidziane konkretne przedsięwzięcia, co zostało zawarte w tabeli 10 (Cele i wskaźniki LSR).

Ponadto w ramach grup docelowych została wskazana również **grupa defaworyzowana, którą stanowią osoby do 29 roku życia** (w tym studenci i absolwenci), ze względu na odpyływ szczególnie młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich. Wybór tej grupy wynika z konsultacji społecznych oraz danych zawartych w statystykach. Zdecydowana większość ankietowanych osób wskazała osoby młode oraz absolwentów szkół średnich i wyższych, jako grupę, która wymaga szczególnego wsparcia.

Z przeprowadzonej analizy obszaru można stwierdzić, iż obok grup docelowych i defaworyzowanej należy również wyróżnić trzy obszary wymagające wsparcia oraz rozwijania, zdefiniowane jako branże gospodarcze (wg sekcji i działu PKD), mające istotne znaczenie dla całego obszaru LGD - Dorzecze Wisły. Wybrane branże wynikają z danych statystycznych oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych, dzięki którym zostały określone słabe strony oraz potencjały obszaru.

Pierwszą zidentyfikowaną branżą jest **działalność kulturalno-rozrywkowa** wg sekcji R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją). Na obszarze LGD działają liczne organizacje kulturalne, rozrywkowe, dzięki którym organizowane jest wiele imprez mających charakter regionalny i kultywujący tradycje. Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej zostało wskazane przez mieszkańców jako główne zagrożenie obszaru LGD. Wspieranie branży

związanej

z tą działalnością wzmocni utożsamianie się lokalnej społeczności z obszarem LGD.

Na podstawie konsultacji społecznych należy wyodrębnić również **branżę turystyczną** wg sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi). Branża ta została wybrana ze względu na potencjał turystyczny obszaru oraz ze względu na istniejące zasoby dziedzictwa naturalnego i kulturowego obszaru oraz czyste środowisko, często wskazywane przez uczestników konsultacji społecznych jako największy potencjał obszaru. Rozwój turystyki jest postrzegany jako możliwość aktywizacji mieszkańców pod względem przedsiębiorczości oraz zaangażowania społecznego.

Kolejną wyróżnioną branżą jest branża wg sekcji G – **handel hurtowy i detaliczny**, ze względu na największą ilość zarejestrowanych działalności właśnie w tym sektorze. Branża ta związana jest głównie z rozwojem przedsiębiorczości, który jest priorytetem rozwoju całego obszaru LGD.

Kolejną branżą na którą warto zwrócić uwagę w ramach LSR jest branża związana z **działalnością organizacji pozarządowych** wg sekcji S (pozostała działalność usługowa) w szczególności dział 94 (działalność organizacji członkowskich). Działalność organizacji pozarządowych, tworzenie inicjatyw oddolnych, wzmocnianie lokalnych liderów oraz wsparcie aktywności społecznej to tematy poruszane na wielu spotkaniach w trakcie tworzenia LSR. Należy również zwrócić uwagę, że liczba działających organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w ostatnich sześciu latach nieznacznie się zwiększyła, jednak nadal przyjmuje wartości niższe niż w województwie świętokrzyskim i w Polsce.

Rozdział IV Analiza SWOT

Analiza SWOT polega na zidentyfikowaniu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń obszaru, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju oraz zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Analiza SWOT dla obszaru LGD - Dorzecze Wisły (tabela 8) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej, opisanych w odniesieniu do tego etapu w rozdziale II. Partycypacyjność. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców. Biorąc pod uwagę wyniki badań ankietowych, mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wskazywane w części warsztatowej spotkań gminnych, a także sugestie zgłaszane pracownikom biura on-line, Zespół ds. LSR wybrał te najczęściej powtarzające i jego zdaniem najbardziej kluczowe dla obszaru. Wstępną propozycję analizy SWOT zamieszczono następnie na stronie internetowej wraz z formularzem zgłaszania uwag, aby każda zainteresowana osoba mogła wypowiedzieć się na temat kwestii, które pominięto lub jej zdaniem wpisano niesłusznie. Przesłane uwagi zostały szczegółowo przeanalizowane i decyzją Zespołu ds. LSR uwzględnione w kolejnej wersji opracowania bądź odrzucone.

Tabela 8 Analiza SWOT obszaru LGD - Dorzecze Wisły

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1. Jeden z głównych ośrodków w kraju wydobywania surowców mineralnych wykorzystywanych w budownictwie i drogownictwie.	rozdział III, pkt. 1	1. Znaczna odległość od głównych szlaków komunikacyjnych i większych aglomeracji.	rozdział III, pkt. 1
2. Wysoki udział użytków rolnych w strukturze użytkowania gruntów na terenie LGD.	rozdział III, pkt. 1	2. Malejąca liczba ludności na obszarze LGD.	rozdział III, pkt. 2
3. Wysoki poziom lesistości obszaru LGD.	rozdział III, pkt. 1	3. Ujemny współczynnik przyrostu naturalnego na terenie gmin wchodzących w skład LGD (z wyjątkiem Miasta i Gminy Połaniec).	rozdział III, pkt. 2
4. Unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne.	rozdział III, pkt. 1	4. Ujemne saldo migracji na obszarze LGD – znacznie wyższe od średniej województwa i kraju oraz porównywalne ze średnią powiatu.	rozdział III, pkt. 2
5. Różnorodne formy ochrony przyrody, w tym obszary Natura 2000.	rozdział III, pkt. 1	5. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa – największy udział osób w wieku 55-59 lat.	rozdział III, pkt. 2
6. Rozwijające się budownictwo mieszkaniowe na obszarze LGD.	rozdział III, pkt. 1	6. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców – niższa od średniej w powiecie, województwie i kraju liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności.	rozdział III, pkt. 3

7. Korzystna w stosunku do średniej powiatu, województwa i kraju struktura ludności według ekonomicznych grup wieku.	rozdział III, pkt. 2	7. Niekorzystna sytuacja gospodarcza – znacznie niższa od średniej w powiecie, województwie i kraju liczba podmiotów wpisanych oraz jednostek nowo rejestrowanych w rejestrze REGON.	rozdział III, pkt. 3
8. Kapitał społeczny w postaci młodych ludzi – wyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w porównaniu do średniej dla innych jednostek terytorialnych.	rozdział III, pkt. 2	8. Niedostateczna ilość terenów inwestycyjnych.	rozdział III, pkt. 3
9. Duża liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców – rosnąca oraz wyższa od średniej powiatu i województwa.	rozdział III, pkt. 4	9. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.	rozdział III, pkt. 3
10. Dobre warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości.	rozdział III, pkt. 3	10. Niedostateczna aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – niższa od średniej w powiecie, województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.	rozdział III, pkt. 3
11. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie staszowskim wyższe niż średnia w województwie w relacji do średniej krajowej.	rozdział III, pkt. 3	11. Niedostateczna integracja oraz współpraca pomiędzy różnymi środowiskami i grupami społecznymi.	rozdział III, pkt. 3
12. Rosnący oraz tylko nieznacznie niższy od średniej w województwie i kraju odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym.	rozdział III, pkt. 6	12. Brak zaangażowania lokalnej społeczności w rozwój obszaru.	rozdział III, pkt. 3
13. Liczne obiekty kultury materialnej: pałacyki i kapliczki, pomniki i zbiorowe mogiły wojenne, ku czci poległych.	rozdział III, pkt. 7	13. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy – wyższa od średniej w powiecie i kraju liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD.	rozdział III, pkt. 4
14. Bogate niematerialne dziedzictwo kulturowe oparte na kulturze żydowskiej.	rozdział III, pkt. 7	14. Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych – wysoki odsetek osób z wykształceniem zawodowym: zasadniczym oraz policealnym i średnim.	rozdział III, pkt. 4
15. Duża liczba bibliotek oraz domów kultury, klubów i świetlic wiejskich na obszarze LGD.	rozdział III, pkt. 6	15. Ubożenie społeczności lokalnej – wyższa od średniej w innych jednostkach terytorialnych liczba osób objętych opieką społeczną oraz wysoki udział dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci.	rozdział III, pkt. 5

16. Dochody ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD – wyższe od średniej w powiecie i województwie, a porównywalne do średniej w kraju.	rozdział III, pkt. 3	16. Niewystarczająca w stosunku do potrzeb liczba miejsc zapewniających opiekę żłobkową dzieciom do lat 3.	rozdział III, pkt. 6
17. Korzystny średni dochód podatkowy w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru LGD – wyższy od średniej w województwie, a tylko nieznacznie niższy od średniej w kraju.	rozdział III, pkt. 3	17. Wydatki ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca na obszarze objętym LGD wyższe od średniej w powiecie i województwie.	rozdział III, pkt. 3
18. Wyższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem w porównaniu do średniej w powiecie i województwie.	rozdział III, pkt. 3	18. Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem samorządów wchodzących w skład LGD wyższy w stosunku do średniej dla Polski, a tylko nieznacznie niższy od średniej dla województwa.	rozdział III, pkt. 5
19. Wysoki średni udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w budżetach gmin LGD w porównaniu z innymi jednostkami terytorialnymi.	rozdział III, pkt. 6	19. Niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru LGD w zakresie turystyki pieszej, konnej rowerowej czy wędkarstwa.	rozdział III, pkt. 7
20. Wysoka świadomość ekologiczna mieszkańców.	rozdział III, pkt. 7	20. Mała atrakcyjność i dostępność turystyczna oraz brak rozpoznawalnego produktu turystycznego.	rozdział III, pkt. 7
-	-	21. Brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.	rozdział III, pkt. 7
Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
1. Możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych z funduszy europejskich na lata 2014-2020 oraz środków krajowych.	rozdział III, pkt. 3	✓ Depopulacja mieszkańców regionu.	rozdział III, pkt. 2
2. Moda na migracje z większych miast na wieś.	rozdział III, pkt. 2	✓ Emigracja młodych i wykształconych ludzi.	rozdział III, pkt. 2
3. Czyste środowisko naturalne.	rozdział III, pkt. 1	✓ Atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów.	rozdział III, pkt. 3
4. Wzrost popularności inicjatyw oddolnych i odpowiedzialności społecznej.	rozdział III, pkt. 3	✓ Skomplikowane procedury aplikowania o środki z funduszy europejskich.	rozdział III, pkt. 3
5. Zawiązanie partnerstw trójsektorowych.	rozdział III, pkt. 3	✓ Niestabilna polityka podatkowa państwa.	rozdział III, pkt. 3
6. Rozwój Internetu oraz nowoczesnych dróg komunikacji i promocji.	rozdział III, pkt. 3	✓ Pogłębiające się rozwarstwienie społeczeństwa wynikające z sytuacji ekonomicznej.	rozdział III, pkt. 5
7. Edukacja przedsiębiorczości od przedszkola	rozdział III, pkt. 3	✓ Zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne.	rozdział III, pkt. 3

8. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.	rozdział III, pkt. 6	✓ Duża atrakcyjność turystyczna innych obszarów o podobnej specyfice krajobrazowej.	rozdział III, pkt. 7
9. Zróżnicowanie źródeł dochodu na obszarach wiejskich.	rozdział III, pkt. 3	✓ Sytuacja geopolityczna na świecie.	rozdział III, pkt. 3
10. Zmiany prawne oraz pomoc ułatwiająca zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej.	rozdział III, pkt. 3	✓ Zmiany klimatyczne i klęski żywiołowe.	rozdział III, pkt. 1
11. Wydłużająca się przeciętna długość życia.	rozdział III, pkt. 2	✓ Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej.	rozdział III, pkt. 3
12. Wzrost zainteresowania produktami lokalnymi.	rozdział III, pkt. 7	✓ Skomplikowane przepisy związane z zakładaniem działalności gospodarczej.	rozdział III, pkt. 3

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD - Dorzecze Wisły posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Charakterystyczne wydarzenia historyczne oraz sławne osoby pochodzące z tego obszaru sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na tym terenie niekorzystnie, ponieważ systematycznie maleje liczba mieszkańców, która spowodowana jest ujemnym i pogarszającym się przyrostem rzeczywistym (stanowiącym sumę przyrostu naturalnego oraz salda migracji). Taka sytuacja negatywnie wpłynie na dalszy rozwój obszaru LGD, dlatego należy podjąć działania hamujące zjawisko depopulacji, które również dotyka województwo świętokrzyskie. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast wysoki udział osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym, co świadczy o korzystnej strukturze demograficznej i potencjale LGD w postaci młodego społeczeństwa. Równocześnie zauważa się rozwój budownictwa mieszkaniowego, co potwierdza rosnąca oraz wyższa od średniej w województwie świętokrzyskim i Polsce, liczba nowych budynków oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Wykorzystując posiadany kapitał społeczny oraz biorąc pod uwagę fakt przywiązania do miejsca zamieszkania, należy dążyć do aktywizowania mieszkańców i pobudzania inicjatyw oddolnych oraz zawiązywania partnerstw trójsektorowych, niwelując w ten sposób najważniejsze problemy polegające na niedostatecznej aktywności mieszkańców w organizacjach pozarządowych (niższa od średniej w powiecie, województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców), braku zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru LGD, niedostatecznej integracji oraz współpracy pomiędzy różnymi środowiskami i grupami społecznymi.

Słabą przedsiębiorczość mieszkańców odzwierciedlają wskaźniki dotyczące: liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON oraz nowo zarejestrowanych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, a także liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności, które kształtują się na znacznie niższym poziomie niż średnia w innych jednostkach terytorialnych. Następnym problemem w sferze gospodarczej jest zbyt mały rynek pracy, oferujący niewystarczającą liczbę miejsc zatrudnienia, co potwierdza wyższa od średniej w powiecie i kraju liczba osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD. Przyczyną takiego stanu rzeczy z jednej strony jest zbyt mała liczba podmiotów gospodarczych oferujących zatrudnienie i w związku z tym trudności ze znalezieniem pracy na tym obszarze, a z drugiej strony

niedostosowanie kwalifikacji i kompetencji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy oraz niedostateczne wsparcie kierowane do tych osób, związane np. z przekwalifikowaniem. Należy podjąć działania niwelujące tę niekorzystną sytuację, ponieważ prowadzi ona do dalszego obniżania się dochodów gospodarstw domowych oraz rosnącej liczby emigracji w celach zarobkowych. Bezrobocie jest również najczęstszą przyczyną wykluczenia społecznego i ubożenia, które zmusza do korzystania z pomocy społecznej.

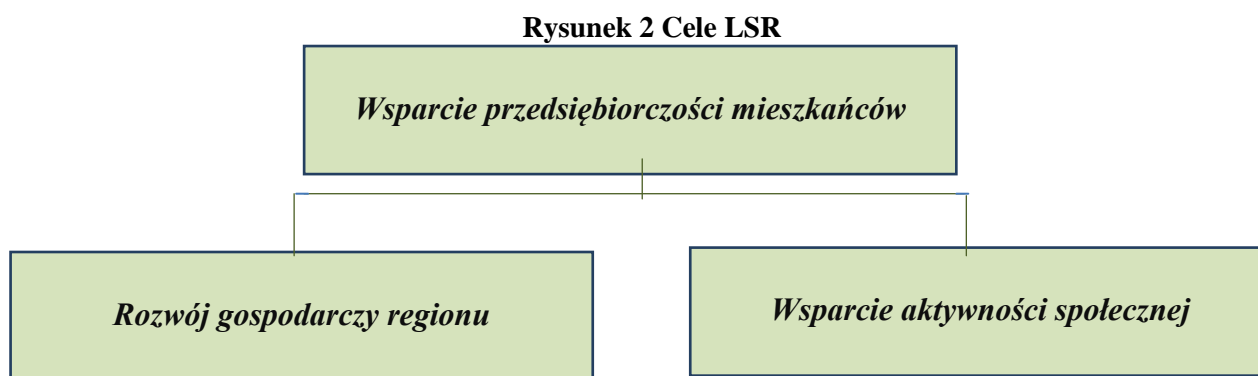
Wysoki poziom lesistości obszaru LGD, unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste środowisko naturalne oraz liczne obiekty kultury materialnej powodują, że istnieje niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny w zakresie turystyki pieszej, konnej, rowerowej czy wędkarstwa. W związku z tym, stwarzają się szerokie możliwości w zakresie budowania rozpoznawalnego produktu turystycznego. Podjęcie różnorodnych działań wykorzystujących potencjał w postaci bogatego dziedzictwa kulturowego i naturalnego przyczyniłoby się do wzrostu liczby turystów. Ponadto rosnące zainteresowanie aktywnym spędzaniem czasu wolnego na świeżym powietrzu oraz prowadzeniem zdrowego trybu życia, wskazuje na potrzebę inwestycji w zakresie infrastruktury rekreacyjnej, która będzie skierowana zarówno do mieszkańców, jak i turystów.

Sytuacja finansowa gmin wchodzących w skład LGD jest niekorzystna, pomimo tego, że średnie wskaźniki w tym zakresie są pozytywne. Średni udział dochodów własnych w dochodach ogółem jest wyższy w porównaniu do średniej w powiecie i województwie, jednak wynika to z faktu zawyżania ich przez Miasto i Gminę Połaniec, która ze względu na Elektrownię generuje dużą liczbę miejsc pracy i znaczne dochody uzyskiwane przez mieszkańców, co jednak nie ma przełożenia na pozostały obszar LGD.

Rozdział V Cele i wskaźniki

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy oraz wniosków płynących z analizy SWOT sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR jest wyznaczenie celu głównego oraz dwóch celów szczegółowych Strategii. Ich realizacja przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru, poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów. Cele realizowane będą zgodnie z wskazanym przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 celem szczegółowym 6B „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” oraz celów przekrojowych PROW: innowacyjności, ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu. Realizacja celów w ramach Strategii finansowana będzie wyłącznie ze środków EFRROW w ramach PROW 2014–2020. Nie przewidziano finansowania z innych EFSI.

Rysunek 2 przedstawia cele, które zaplanowano do realizacji w ramach Strategii. Ich osiągnięcie będzie służyć społeczności lokalnej i przyniesie korzystne efekty dla rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru objętego LSR.

Źródło: Opracowanie własne

Cele Strategii bezpośrednio wynikają z diagnozy oraz analizy SWOT, opracowanych w początkowym etapie opracowywania dokumentu przy znacznym udziale lokalnej społeczności. Cel główny wyznacza podstawowy kierunek rozwoju obszaru, czyli wsparcie przedsiębiorczości wśród mieszkańców, dzięki czemu poprawie ulegnie jakość życia.

Dane statystyczne, które przedstawiono w diagnozie obszaru obrazują niekorzystną sytuację LGD w dziedzinie przedsiębiorczości. Zarówno liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON przypadających na 10 tys. ludności, jak również liczba osób fizycznych prowadzących działalność w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców przyjmują znacznie niższe wartości od średnich odnotowywanych dla Polski i województwa świętokrzyskiego. Niekorzystną sytuację potwierdzają również uczestnicy konsultacji społecznych, którzy za największe problemy obszaru uznali niską przedsiębiorczość oraz sytuację na rynku pracy. Takie wskazania pojawiły się w badaniach ankietowych, podczas spotkań gminnych, konsultacji on-linei dyżurów pracowników w gminach. Równocześnie lokalna społeczność uważa, że jednym z głównych działań realizowanych w ramach LSR powinien być rozwój przedsiębiorczości oraz doradztwo przy zakładaniu działalności gospodarczej, a jako najistotniejszy efekt wdrażania LSR wymienia zwiększenie liczby miejsc pracy, czego rezultatem byłby spadek bezrobocia.

Aby zminimalizować problemy Lokalna Grupa Działania wyznaczyła w LSR szereg przedsięwzięć mających na celu pobudzenie postaw przedsiębiorczych i wzmocnienie rozwoju sektora gospodarczego, również poprzez budowanie współpracy pomiędzy podmiotami będącymi jego częścią. Aktywizacja lokalnej społeczności w kierunku podejmowania działalności gospodarczej, a także rozwoju istniejących podmiotów, wpłynie pozytywnie na lokalny rynek pracy. Zintegrowane działania zaplanowane do realizacji przez LGD oraz beneficjentów będących osobami fizycznymi i prawnymi przyczynią się do osiągnięcia założonego celu Strategii.

Na przedsięwzięcia z zakresu przedsiębiorczości przeznaczona została ponad połowa dostępnego w ramach poddziałania 19.2 budżetu, zgodnie z wymogami wynikającymi z PROW na lata 2014–2020.

Drugi cel szczegółowy w ramach LSR również wynika z diagnozy obszaru i analizy SWOT. Cel ten związany jest z tworzeniem warunków do aktywności mieszkańców, budowaniem więzi i współpracy, wzmocnieniem organizacji pozarządowych oraz promocją i kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego. Na niekorzystną sytuację wskazuje m.in. wskaźnik zaangażowania społecznego, mierzony za pomocą liczby stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Jego wartość jest niższa od średniej odnotowanej dla Polski i województwa świętokrzyskiego. Ponadto w opinii mieszkańców wśród społeczności lokalnej widoczny jest brak zaangażowania w rozwój obszaru i inicjatywy oddolne oraz słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych. Uczestnicy konsultacji społecznych wskazywali również na zagrożenie zanikaniem więzi społecznych i tożsamości regionalnej wśród mieszkańców, niewystarczającą rozpoznawalność pod względem turystycznym, wynikającą zarówno ze słabej promocji dziedzictwa kulturowego, jak również niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Jako działania, które powinny być realizowane w ramach LSR, wymieniano organizację wydarzeń aktywizujących mieszkańców, wsparcie inicjatyw oddolnych oraz przedsięwzięcia przyczyniające się do wzrostu zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą.

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy oraz wyznaczone potencjały obszaru, Lokalna Grupa Działania zaplanowała przedsięwzięcia nastawione na integrację, aktywizację, współpracę, tworzenie warunków do aktywności oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej. Realizacja tych zamierzeń pozwoli na ograniczenie negatywnych zjawisk, przez co nastąpi poprawa warunków życia lokalnej społeczności oraz spełnione zostaną jej oczekiwania wyrażane w trakcie konsultacji społecznych.

Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły zaplanowała również realizację dwóch projektów współpracy, które przyczynią się do osiągnięcia celów LSR. Na rozwój gospodarczy regionu wpłynie przedsięwzięcie *Kreator przedsiębiorczości*, które będzie realizowane wspólnie z Lokalnymi Grupami Działania z Polski i z zagranicy. Celem projektu będzie zwiększenie wiedzy ekonomiczno-biznesowej wśród dzieci i młodzieży, rozwój przedsiębiorczości oraz współpraca pomiędzy jednostkami gospodarczymi biorącymi udział w projekcie. Poszczególne zadania skierowane będą do gimnazjalistów (propagowanie przedsiębiorczości, Akademia Animatora Biznesu i Akademia Lidera Biznesu) oraz osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej lub chcących się przebranżowić (staże biznesowe, szkolenia, doradztwo, usługi, księgowość, prawne itp.).

Wsparciu aktywności i promocji służyć będzie przedsięwzięcie *Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych*, realizowane przez Lokalne Grupy Działania z regionu. Projekt jest spójną ofertą atrakcji i usług turystycznych oraz działań promocyjnych, jest przedsięwzięciem złożonym, polegającym na przygotowaniu kompleksowego zagospodarowania turystycznego terenu w powiązaniu z istniejącymi szlakami turystycznymi. W swym założeniu przedsięwzięcie to będzie realizowane w Partnerstwie 5 LGD: Dorzecze Wisły, „Perły Czarnej Nidy”, Ziemia Jędrzejowska „Gryf”, „Ponidzie” i „Królewskie Ponidzie”, ma na celu zinwentaryzowanie, uporządkowanie i oznakowanie, a następnie szeroką promocję turystycznych szlaków na obszarze realizacji. Na obszarze wszystkich LGD, które wyraziły wolę współpracy istnieje całe mnóstwo różnorodnych szlaków: wodnych, rowerowych, pieszych, nordic walking, edukacji przyrodniczej i historycznej lecz są w dużej mierze rozmyte w obszarze, słabo oznakowane i niewystarczająco promowane. Celem projektu jest również przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich poprzez zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu, poprawę stanu środowiska i krajobrazu poprzez uporządkowanie i usystematyzowanie terenu, zmniejszenie infrastrukturalnych barier w dostępie do usług turystycznych, zapewnienie czytelnej informacji uwzględniającej rozplanowanie i dostępność najcenniejszych wartości miejsc naturalnych i kulturowych.

Realizacja przedstawionych projektów współpracy przyczyni się do osiągnięcia wskaźników rezultatu *liczba uczestników wydarzeń* w ramach pierwszego i drugiego celu szczegółowego.

Dzięki realizacji zdefiniowanych celów oraz wyznaczonych przedsięwzięć osiągnięte zostaną zaplanowane wartości wskaźników, dzięki czemu nastąpi ograniczenie problemów określonych na pierwszym etapie prac nad Strategią. Tabela 9 prezentuje powiązanie celów z problemami oraz wyzwaniem społecznymi, wskazanymi na podstawie danych statystycznych i wyników konsultacji społecznych, które posłużyły opracowaniu analizy SWOT. Tabela zawiera także produkty będące bezpośrednim wynikiem planowanych w LSR przedsięwzięć, których osiągnięcie stanowić będzie wyznacznik zrealizowania wskazanych celów. Zestawienie w postaci matrycy celów ogólnych, szczegółowych, przedsięwzięć oraz przypisanych do nich wskaźników oddziaływania, rezultatu i produktu wraz ze sposobem ich pomiaru, stanem początkowym i końcowym przedstawia tabela 10. Stan początkowy wskaźników oddziaływania obliczono na podstawie danych statystycznych GUS, natomiast w przypadku wskaźników produktu i rezultatu oraz wskaźników do kosztów bieżących wartość bazowa wynosi 0, ponieważ wszystkie one, powiązane są bezpośrednio z planowanymi przedsięwzięciami. Stan docelowy wskaźników produktu ustalono na podstawie stosunku średniej kwoty przeznaczonej na realizację operacji do ogólnej kwoty przeznaczonej na przedsięwzięcie (realizację wskaźnika). W odniesieniu do wskaźników rezultatu opierano się na doświadczeniu z realizacji Strategii w poprzednim okresie programowania. Typy działań oraz potencjalni beneficjenci, którzy będą mogli je realizować w ramach wdrażania LSR zostały przedstawione w tabeli 11. Natomiast szczegółowe informacje na temat poszczególnych wskaźników oraz sposób i częstotliwość ich pomiaru, prezentuje tabela 12. Ponadto sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru został określony w procedurze monitorowania i ewaluacji (rozdział XI). Ramy czasowe osiągania wskaźników określa Plan działania stanowiący załącznik nr 3 do LSR. Wskaźniki oddziaływania, na które poza realizacją Strategii wpływ mają czynniki zewnętrzne, takie jak sytuacja ekonomiczna czy gospodarcza kraju, obliczone zostaną w ostatnim etapie realizacji Strategii, tj. na dzień 31 grudnia 2022 r. Więcej informacji na temat wdrażanych operacji zawierają procedury i kryteria wyboru operacji, będące załącznikiem do wniosku o wybór LSR.

Tabela 9 Tabela logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<p>Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców – znacząco niższa od średnich dla Polski i województwa świętokrzyskiego liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności. oraz liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 1 000 mieszkańców. Brak miejsc pracy – stopa bezrobocia rejestrowanego wyższa niż średnia dla Polski.</p>	<p>Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców</p>	<p>1.1 Rozwój gospodarczy regionu</p>	1.1.1 Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	<p>Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym</p>	<p>Możliwość pozyskania środków z funduszy europejskich na lata 2014–2020 oraz środków krajowych. Zawiązanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru. Zmiany prawne ułatwiające zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej. Skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe. Atrakcyjność i konkurencyjność obszarów gospodarczych w innych regionach. Położenie na pograniczu różnych województw.</p>
			1.1.2 Rozwój podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu		
			1.1.3 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa			
			1.1.4 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa			
			1.1.5 Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana.		

			1.1.6 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń	Liczba uczestników wydarzeń		Sytuacja ekonomiczno-polityczna na świecie.
Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna regionu.	1.2 Wsparcie aktywności społecznej		1.2.1 Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Liczba osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury rekreacyjnej i/lub turystycznej.	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne.
Mała aktywność społeczeństwa w podejmowaniu inicjatyw oddolnych.			1.2.2 Wydarzenie podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców	Liczba wydarzeń			Zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne. Bierność społeczna
Zanikanie tożsamości regionalnej.			1.2.3 Kulturowanie dziedzictwa kulturowego regionu	Liczba wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu			Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą.
Słaba współpraca różnych środowisk i grup społecznych.			1.2.4 Budowanie więzi i współpracy międzygminnej	Liczba wydarzeń budujących więzi społeczne	Liczba uczestników wydarzeń		Zanikanie więzi społecznych i tożsamości regionalnej. Bierność społeczna. Zawiązanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru.
Mała aktywność społeczeństwa w podejmowaniu inicjatyw oddolnych. Niższa od średniej dla			1.2.5 Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń			Zniechęcenie mieszkańców – niewystarczające zaangażowanie w inicjatywy oddolne.

Polski i województwa liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.						Bierność społeczna. Zawiązanie trójsektorowych partnerstw na rzecz rozwoju obszaru.
Brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.		1.2.6 Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Liczba godzin warsztatowych			Bierność społeczna.
Niski poziom wykorzystania potencjału turystycznego.		1.2.7 Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana, turyści.		Powrót zainteresowania rodzimiymi tradycjami i kulturą.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10 Cele i wskaźniki LSR

1.0	CEL OGÓLNY 1	<i>Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców</i>				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	<i>Rozwój gospodarczy regionu</i>				
1.2		<i>Wsparcie aktywności społecznej</i>				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 rok</i>	<i>plan 2022 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	607	700	Dane statystyczne GUS
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	7,7	7,0	Dane statystyczne GUS
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	29	32	Dane statystyczne GUS
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2015 rok</i>	<i>plan 2022 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		szt.	0	32	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba uczestników wydarzeń		szt.	0	500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje		szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu		szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		szt.	0	100	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana.		szt.	0	1	Dane LGD
W1.2	Liczba uczestników wydarzeń		szt.	0	4 500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury rekreacyjnej i/lub turystycznej		szt.	0	1 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana, turyści.		szt.	0	1	Dane LGD

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2022 rok	
1.1.1	Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań	Mieszkańcy, przedsiębiorcy	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	5	Dane LGD
1.1.2	Rozwój podmiotów gospodarczych	Przedsiębiorcy, mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.3	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Mieszkańcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.4	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia	Grupa defaworyzowana – osoby do 29. roku życia	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.5	Kreator przedsiębiorczości	Mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	szt.	0	1	Dane LGD
1.1.6	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny	Przedsiębiorcy	Operacja własna	Liczba wydarzeń	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.2.1	Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców	Mieszkańcy, turyści	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.2	Wydarzenie podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców	Mieszkańcy	Aktywizacja	Liczba wydarzeń	szt.	0	5	Dane LGD
1.2.3	Kultywowanie dziedzictwa kulturowego regionu	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.4	Budowanie więzi i współpracy międzygminnej	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń budujących więzi społeczne	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.5	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Członkowie organizacji pozarządowych	Projekt grantowy	Liczba wydarzeń	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.6	Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Mieszkańcy	Projekt grantowy	Liczba godzin warsztatowych	szt.	0	1 250	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.7	Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane LGD
SUMA				4 785 000,00 zł				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11 Tabela przedsięwzięć oraz typów operacji

Przedsięwzięcie		Zakres tematyczny – zgodnie z rozporządzeniem ⁹			Sposób realizacji	Środki na realizację przedsięwzięcia (zł)
Nr	Nazwa	Opis	Beneficjent/ grantobiorca	Wartość min. i maks. dofinansowania oraz poziom % ¹⁰		
1.1.1	Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Wyjazd studyjny, • Doradztwo indywidualne, • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	(100%)	Aktywizacja	35 000
1.1.2	Rozwój podmiotów gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej, • Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne i osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą	od 25 001 do 200 000 (do 70%)	Konkurs – rozwój działalności gospodarczej	1 450 000
1.1.3	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej, • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje. 	Osoby fizyczne	75 000 premia (100%)	Konkurs – podejmowanie działalności gospodarczej	750 000
1.1.4	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej, • Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie działalności gospodarczej i podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje, • Grupa defaworyzowana: osoby w wieku do 29 lat. 	Osoby fizyczne w wieku do 29 roku życia	50 000 (premia 100%)	Konkurs	250 000

⁹Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, (Dz. U. z 2015 r., poz. 1570.)

¹⁰ [...] wartość każdego zadania służącego osiągnięciu celu projektu grantowego, jakie ma być zrealizowane przez grantobiorcę, o którym mowa w art. 14 ust. 5 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, [...], nie będzie wyższa niż 50 tys. złotych oraz niższa niż 5 tys. złotych

1.1.5	Kreator przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Wyjazd studyjny, • Doradztwo indywidualne, • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	100%	Projekt współpracy	64 250
1.1.6	Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny ¹¹	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych, • Spotkania branżowe nastawione na budowanie wspólnej marki oraz więzi między sektorowych, • Wzmocnienie kapitału społecznego. • Minimalna liczba wydarzeń – 4 szt. • Wnioskodawca posiada ponad 7-letnie doświadczenie w realizacji projektów na obszarach wiejskich. • Wnioskodawca posiada siedzibę na obszarze LGD ponad 7 lat. 	LGD, osoby prawne	50 000 100%	Operacja własna	50 000
1.2.1	Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa, przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej i/lub turystycznej przystosowanej do obsługi co najmniej 1 000 osób rocznie. 	Osoby prawne z wyłączeniem JSFP	od 50 000 do 200 000 100%	Konkurs – inne	1 000 000
1.2.2	Wydarzenie podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Promowanie obszaru, produktów, usług lokalnych, • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD	(100%)	Aktywizacja	25000
1.2.3	Kultywowanie dziedzictwa kulturowego regionu	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 70% kosztów, • Wzmocnienie kapitału społecznego, • Zachowanie dziedzictwa lokalnego. 	LGD/osoby fizyczne i osoby prawne z wyłączeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 10 000 do 50 000 100%	Projekt grantowy	250 000

¹¹ Branże wskazane według sekcji PKD 2007 – Usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (I), Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R), Handel hurtowy i detaliczny (G).

1.2.4	Budowanie więzi i współpracy międzygminnej	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, warsztat, spotkanie, festyn, akcja społeczna, itp., • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 20% kosztów, • Wzmocnienie kapitału społecznego, • Zachowanie dziedzictwa lokalnego. 	LGD/osoby fizyczne i osoby prawne z wykluczeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 10 000 do 50 000 100%	Projekt grantowy	250 000
1.2.5	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> • Konferencja, szkolenie, spotkanie, festyn, itp., • Wyjazd studyjny dla minimum 5 osób, • Doradztwo indywidualne dla minimum 20 osób, • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 50% kosztów, • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD/osoby fizyczne i osoby prawne z wykluczeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 10 000 do 50 000 100%	Projekt grantowy	250 000
1.2.6	Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum 50 godzin zegarowych zajęć na grupę, • Zajęcia dla grup minimum 10 osobowych, • Zakup rzeczy i środków trwałych stanowi nie więcej niż 30% kosztów, • Wzmocnienie kapitału społecznego. 	LGD/osoby prawne z wykluczeniem prowadzących działalność gospodarczą oraz JSFP	od 5 000 do 20 000 100%	Projekt grantowy	250 000
1.2.7	Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Przedsięwzięcie polega na przygotowaniu kompleksowego zagospodarowania turystycznego terenu w powiązaniu z istniejącymi szlakami turystycznymi, realizacja przedsięwzięcia planowana jest w partnerstwie 5 LGD: Dorzecze Wisły, „Perły Czarnej Nidy”, Ziemia Jędrzejowska „Gryf”, „Ponidzie” i „Królewskie Ponidzie”. • Celem działań jest zinwentaryzowanie, uporządkowanie i oznakowanie, a następnie promocja szlaków turystycznych w szerokiej skali. • Celem projektu jest również przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich poprzez zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu, poprawę stanu środowiska i krajobrazu poprzez uporządkowanie i usystematyzowanie terenu, zmniejszenie infrastrukturalnych barier w dostępie 	LGD	100%	Projekt współpracy	160 750

		do usług turystycznych, zapewnienie czytelnej informacji uwzględniającej rozplanowanie i dostępność najcenniejszych wartości miejsc naturalnych i kulturowych.				
--	--	--	--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12 Opis wskaźników przypisanych do celu ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć

Nr	Nazwa	Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru	Uzasadnienie wyboru w odniesieniu do celów i przedsięwzięć
Oddziaływania			
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 (jednokrotnie po zakończeniu wdrażania LSR).	Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyć o wzroście przedsiębiorczości mieszkańców oraz spadku bezrobocia.
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne podzielona na liczbę osób w wieku produkcyjnym, pomnożona przez 100 (wskaźnik podawany w %) (jednokrotnie po zakończeniu wdrażania LSR).	
Rezultatu			
W1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Suma osób nowo zatrudnionych. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźników spowoduje wzrost liczby miejsc pracy oraz świadomości mieszkańców co do możliwości rozwoju gospodarczego obszaru LGD. Przyczyni się również do nawiązania współpracy pomiędzy branżami gospodarki.
	Liczba uczestników wydarzeń	Suma liczby uczestników wydarzeń. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	Suma projektów mających charakter innowacyjny. Wskaźnik mierzony w odniesieniu do działalności gospodarczych na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców. Poprzez innowację rozumie się: wdrożenie nowego produktu, technologii lub usługi dotychczas niewystępujących na obszarze LGD (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
	Liczba operacji mających pozytywny wpływ na ochronę środowiska i/lub łagodzenie zmian klimatu	Suma działań w ramach realizowanych operacji, których realizacja ma pozytywny wpływ na ochronę środowiska. Monitorowanie wskaźnika na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
	Liczba osób uczestniczących	Suma uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych,	

	w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	określona na podstawie prowadzonych przez LGD list obecności (raz na kwartał).	
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana.	Suma projektów, które zostały zrealizowane w ramach projektów współpracy i skierowane do wyznaczonych grup docelowych (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
Produktu			
1.1.1	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Suma działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej z zakresu przedsiębiorczości. Monitoring wskaźnika prowadzony za pomocą rejestru spotkań oraz list obecności z prowadzonych przez LGD spotkań (raz na kwartał).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost świadomości mieszkańców co do możliwości korzystania z działań zaplanowanych w LSR.
1.1.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Suma działalności gospodarczych, które otrzymały wsparcie finansowe w ramach przedsięwzięcia. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia.
1.1.3	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia
1.1.4	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Suma otwartych działalności gospodarczych. Monitorowanie na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje powstanie nowych miejsc pracy, co przeniesie się na spadek bezrobocia
1.1.5	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Projekty współpracy przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD. Realizacja projektów wpłynie na wzrost świadomości na temat przedsiębiorczości.
1.1.6	Liczba wydarzeń	Suma wydarzeń podana na podstawie sprawozdań beneficjentów (w przypadku gdy realizację operacji będzie wykonywać inny podmiot zgodnie z Procedurą) oraz danych własnych LGD (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost jakości usług świadczonych przez branże biorące udział w wydarzeniach. Podniesienie jakości świadczonych usług wpłynie na wzrost liczby turystów.

Oddziaływania			
W1.0	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	Suma zarejestrowanych organizacji społecznych, stowarzyszeń, fundacji podzielona przez liczbę mieszkańców obszaru, pomnożona przez 10 000 (jednokrotnie po zakończeniu wdrażania LSR).	Osiągnięcie wskaźnika będzie świadczyć o wzroście znaczenia oddolnych inicjatyw społecznych, liderów lokalnych oraz chęci angażowania się społeczności w życie obszaru.
Rezultatu			
W.1.2	Liczba uczestników wydarzeń	Suma liczby uczestników wydarzeń przeprowadzanych przez grupy mieszkańców. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania, danych własnych LGD oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźników przyczyni się do wzrostu aktywności, zwiększenia poziomu integracji i współpracy wśród społeczności lokalnej oraz do wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych. Realizacja spowoduje wzrost rozpoznawalności obszaru dzięki zachowaniu dziedzictwa kulturowego oraz rozwojowi bazy obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.
	Liczba osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury rekreacyjnej i/lub turystycznej	Suma osób, które skorzystały z nowo powstałej infrastruktury w ciągu jednego roku. Monitoring wskaźnika na podstawie sprawozdania beneficjentów działania oraz ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupa defaworyzowana, turyści.	Suma projektów, które zostały zrealizowane w ramach projektów współpracy i skierowane do wyznaczonych grup docelowych (jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	
Produktu			
1.2.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Suma nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej podana na podstawie sprawozdań i ankiety monitorującej, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie jakości świadczonych usług przez obiekty niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, a także przyczyni się do wzrostu jej dostępności.
1.2.2	Liczba wydarzeń	Suma wydarzeń zwiększających aktywność mieszkańców. Monitoring wskaźnika prowadzony na podstawie danych własnych LGD (raz na kwartał).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie aktywności mieszkańców.
1.2.3	Liczba wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu	Suma wydarzeń upowszechniających zasoby kulturowe obszaru. Monitoring wskaźnika prowadzony na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost rozpoznawalności regionu oraz zwiększenie świadomości na temat tradycji, kultury i tożsamości lokalnej.
1.2.4	Liczba wydarzeń budujących więzi społeczne	Suma wydarzeń zwiększających integrację wśród mieszkańców. Monitoring wskaźnika prowadzony na	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie poziomu integracji i współpracy

		podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	wśród mieszkańców.
1.2.5	Liczba wydarzeń	Suma wydarzeń zwiększających potencjał organizacji pozarządowych. Monitoring wskaźnika prowadzony na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje podniesienie potencjału organizacyjnego oraz aktywności organizacji pozarządowych.
1.2.6	Liczba godzin warsztatowych	Suma liczby godzin zajęć zagospodarowujących czas wolny mieszkańcom. Monitoring wskaźnika prowadzony na podstawie sprawozdań beneficjentów oraz ankiety monitorującej realizację operacji, wysyłanej do wnioskodawców (co najmniej dwa razy od momentu wyboru operacji).	Osiągnięcie wskaźnika spowoduje wzrost aktywności i prowadzenia zdrowego stylu życia wśród mieszkańców LGD.
1.2.7	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Suma projektów współpracy podana na podstawie podpisanych umów o współpracy z inną LGD(jednokrotnie po zakończeniu realizacji operacji).	Projekty współpracy przyczynią się do rozwoju całego obszaru LGD. Realizacja projektów wpłynie na wzrost rozpoznawalności obszaru.

Źródło: Opracowanie własne

W tabeli 13 przedstawione zostały koszty bieżące wraz z planowanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu i rezultatu.

Tabela 13 Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE						
CEL		Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność				
WSKAŹNIKI REZULTATU						
Nr	Nazwa	jednos tka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika		Sposób pomiaru	
			Stan początko wy 2016	Stan docelowy 2023		
1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	szt.	0	37	Mierzony na podstawie rejestru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD	
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	0	17	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń	
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji	szt.	0	120	Mierzony na podstawie danych LGD	
WSKAŹNIKI PRODUKTU						
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednos tka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika		Sposób pomiaru
				Stan początko wy 2016	Stan docelowy 2023	
1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	18	Mierzony na podstawie danych LGD
2.	Szkolenia dla organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	75	Mierzony na podstawie danych LGD
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	40	Mierzony na podstawie danych LGD
4.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	0	83	Mierzony na podstawie danych LGD
RAZEM koszty bieżące					1 065000	

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Wybór oraz ocena operacji w ramach ogłaszanych konkursów dokonywane będą zgodnie z *Procedurą wyboru i oceny operacji* stanowiącą załącznik nr 9 do wniosku o wybór LSR oraz w przypadku realizacji projektów grantowych *Procedurą wyboru i oceny grantobiorców* stanowiącą załącznik nr 10 do wniosku o wybór LSR, które określają szczegółowe zasady naborów, udostępniania do wiadomości publicznej protokołów z posiedzeń wraz z informacjami o wynikach oceny. We wszystkich przypadkach dokonywane będą one na kartach oceny. Procedury zostały opracowane w oparciu o materiały uzyskane w trakcie szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, opracowanej diagnozy i analizy SWOT z uwzględnieniem potrzeb społeczności lokalnej, na podstawie doświadczenia LGD z realizacji poprzedniej LSR oraz zostały zweryfikowane pod względem zgodności z dokumentami regulującymi RLKS. Zebrane dane z konsultacji przeanalizował Zespół ds. LSR i powstała z nich wstępna wersja, którą zamieszczono na stronie LGD wraz z formularzem zgłaszania uwag, za pomocą którego mieszkańcy wnosili swoje uwagi oraz spostrzeżenia. Opracowane procedury regulują kwestie dokumentowania oceny oraz sposobu organizacji naborów wniosków. Organem decyzyjnym jest Rada LGD, uprawniona do wyboru operacji i określenia kwoty pomocy. Podczas wyboru zapewnione będzie stosowanie parytetów określonych w Rozporządzeniu 1303/2013, a LGD będzie kierować się zasadą jawności udostępniając procedury wyboru i publikując protokoły z posiedzeń Rady, zawierające informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego osób stroniczych. Narzędziem weryfikującym parytety podczas wyboru będzie deklaracja bezstronności wykluczająca z wyboru i oceny wniosków, osoby powiązane z wnioskodawcami oraz rejestr interesów służący wykluczeniu z oceny przedstawicieli grup interesów mogących znacząco oraz negatywnie wpływać na decyzje Rady. Opisano również sposób informowania o wynikach oceny oraz o możliwości wniesienia protestu.

Karta 1 stanowiąca załącznik do procedur, o których mowa wyżej *Ocena możliwości dokonania wyboru operacji/zadania przez Radę w ramach prowadzonego Konkursu* stanowi etap pierwszy oceny, za pomocą którego operację kwalifikuje się, bądź nie, do etapu II oceny. Etap I weryfikuje możliwość ubiegania się o wsparcie i spełnienie kryteriów formalnych. Etap II obejmuje *Ocenę spełniania przez operację/zadanie kryteriów wyboru określonych w LSR*, dokonywanego na Karcie 2 stanowiącej załącznik do procedur o których mowa wyżej. Operacja, która zakwalifikowała się do etapu II obligatoryjnie musi przejść pozytywnie ocenę formalną wniosku, tj. należy stwierdzić, czy oceniana operacja wpisuje się w zakres tematyczny przedsięwzięcia oraz czy jest zgodna z zapisami LSR. Oceny na II etapie dokonuje się w oparciu o punktowe kryteria wyboru. Dla każdego typu przedsięwzięć opracowano Kartę 2. Różnice w zapisach w tych dokumentach wynikają z faktu, iż kryteria są uzależnione od rodzaju operacji, a ocenie poddane zostaną tylko i wyłącznie kwestie ściśle z nią związaną (zgodne z jej charakterem).

Przeprowadzone konsultacje społeczne, wypracowana diagnoza obszaru oraz analiza SWOT a także zdiagnozowanie problemów, które wskazywali mieszkańcy podczas konsultacji społecznych, umożliwiły opracowanie kryteriów oceny. Nadrzędnym celem tworzenia kryteriów wyboru przy udziale społeczności lokalnej było ustalenie zakresów oraz typów operacji, które będą szczególnie premiowane w ramach przyznawanego wsparcia. Kryteria dobrano w taki sposób, aby do dofinansowania można było wybrać operacje, które będą miały największy wpływ na realizację założeń Strategii tj. będą one w jak największym stopniu niwelowały wskazane i zdiagnozowane problemy. Poziom maksymalnego wsparcia dla operacji jest ściśle powiązany z celami oraz określonymi grupami docelowymi i grupą defaworyzowaną oraz uzależniony od beneficjenta, przy uwzględnieniu wyników diagnozy i Analizy SWOT obszaru.

Organem zatwierdzającym oraz uprawnionym do zmiany kryteriów oraz procedur jest Zarząd LGD.

Podczas oceny konkursów związanych z działalnością gospodarczą premiowane będą wnioski składane przez osoby zakwalifikowane w ramach Strategii do grupy defaworyzowanej. Tak

więc można stwierdzić, iż będą to punkty za stworzenie warunków do podjęcia zatrudniania. Premiowane będą także operacje realizowane w ramach branż kluczowych dla rozwoju obszaru, które zostały określone w niniejszym dokumencie. Jest to szczególnie ważne, z punktu widzenia pobudzania i rozwijania przedsiębiorczości szczególnie przez osoby młode oraz kobiety, a także w zakresie branż mających wpływ na pozostałe aspekty przedsiębiorczości.

Dofinansowanie w kwocie 75 000 zł na podjęcie działalności wynika z przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz diagnozy przyznawanych dotychczas przez LGD i inne instytucje kwot wsparcia na zakładanie nowych firm. Poziom dofinansowania obliczono przede wszystkim na podstawie składanych do biura LGD fiszek projektowych oraz rozmów z potencjalnymi beneficjentami. Dodatkowo obniżenie kwoty z maksymalnej możliwej ustanowionej przez *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* wynika z możliwości ubiegania się o wsparcie przez osoby, które otrzymały je na podjęcie działalności o wsparcie na rozwój działalności po upływie dwóch lat.

Zaplanowano również osobne przedsięwzięcie dotyczące zakładania działalności gospodarczych, skierowane do grupy defaworyzowanej (osoby w wieku do 29 lat). Przewidzianą w Rozporządzeniu maksymalną kwotę wsparcia obniżono do 50 000 zł, co wynika z chęci wsparcia większej ilości osób młodych. Z przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz z diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze LGD oraz składanych fiszek, wyciągnięto wnioski, iż planowana kwota wsparcia jest wystarczająca na założenie i prowadzenie dobrze prosperującej działalności gospodarczej.

Wysokość dofinansowania na rozwój działalności również obniżono w stosunku do maksymalnego możliwego określonego w ww. rozporządzeniu z racji braku zapotrzebowania na tak wysokie wsparcie kwotowe. Postanowiono natomiast nie obniżać procentowego poziomu wsparcia i pozostawienie go na poziomie 70% zgodnie z maksymalnym możliwym. Ponadto obniżenie maksymalnej kwoty w obydwu przypadkach spowoduje możliwość przyznania wsparcia większej ilości Beneficjentów, co odzwierciedli się w powstawaniu większej ilości miejsc pracy, gdyż każde dofinansowanie w ramach działalności gospodarczej przyczyni się do stworzenia co najmniej jednego miejsca pracy, co wynika z ww. rozporządzenia oraz określenia minimalnej kwoty wsparcia na rozwój działalności na poziomie 25 001 zł (zgodnie z ww. rozporządzeniem wsparcie powyżej 25 000 zł wiąże się ze stworzeniem co najmniej 1 miejsca pracy). W ramach kryteriów oceny dodatkowo premiowane będą operacje gwarantujące stworzenie większej niż wymagana ilości miejsc pracy, co podyktowane jest niskim poziomem przedsiębiorczości oraz zbyt małą ilością miejsc pracy na obszarze.

W przypadku realizacji projektów grantowych poziom dofinansowania został ~~obniżony do 95%, ponieważ z doświadczenia LGD wynika, że minimalny wymagany wkład własny Beneficjentów przyczynia się do większego zaangażowania w realizację projektu. ustalony na 100%.~~

LGD zakłada realizację 1 operacji własnej, bezpośrednio powiązanej z planowanymi do realizacji celami. Poziom dofinansowania przewidziano na poziomie ~~90%~~100% w wysokości 50 000 zł. ~~Wniesienie wkładu własnego na poziomie 10 % wynika z konieczności najefektywniejszego wykorzystania budżetu.~~

W ramach przedsięwzięcia konkursowego (1.2.1) maksymalne dofinansowanie ~~wynosi 100%~~ obniżono do 90% w przedziale 50 000 zł – 200 000 zł. ~~Wprowadzenie minimum 10% wkładu własnego, wiąże się z większym zaangażowaniem podmiotu realizującego operację, co również wpłynie na zaangażowanie mieszkańców w rozwój regionu.~~ W pozostałych przypadkach, tj. w projektach współpracy poziom wsparcia pozostawiono na maksymalnym możliwym poziomie wynikającym z ww. rozporządzenia.

W kryteriach oceny przewidziano jednak premiowanie wniosków, w których wkład własny Beneficjenta jest wyższy niż określony w zakresie tematycznym operacji.

Kryterium wynikającym z przeprowadzonych konsultacji społecznych jest dodatkowe premiowanie operacji realizowanych przez osoby zamieszkałe lub działające na obszarze co najmniej od 12 miesięcy, co odzwierciedli się we wsparciu dla stałych mieszkańców obszaru.

Zgodnie z założeniami PROW premiowane będą również operacje, które będą realizowane na obszarach zamieszkałych przez mniej niż 5 000 mieszkańców, w celu podnoszenia ich atrakcyjności oraz aktywizacji społeczności z mniejszych jednostek terytorialnych.

Dodatkowo w kryteriach uwzględniono przyznawanie punktów za wpływ operacji na realizację wskaźników produktu i rezultatu – kryterium stanowi stosunek kwoty wsparcia do osiągniętych wskaźników.

Premiowane w ramach kryteriów oceny będą operacje sprzyjające ochronie środowiska oraz przeciwdziałające zmianom klimatu. W przypadku operacji polegających na budowie/przebudowie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturowej za takie uznaje się operacje, w których w budżecie przewidziano środki na instalację, modernizację urządzeń przyczyniających się do zmniejszania emisji, oszczędzania energii czy instalacji odnawialnych źródeł energii, a w przypadku działań „miękkich” operacje przyczyniające się do podnoszenia wiedzy z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania zmian klimatu. Podnoszeniu wiedzy i świadomości mieszkańców służyły będą operacje związane z edukacją lokalnej społeczności z zakresu istoty segregowania odpadów, recyklingu, źródeł zanieczyszczeń, ekologii.

Punkty w ramach oceny otrzymają również operacje ukierunkowane na rozwiązania innowacyjne. Poprzez innowację należy rozumieć wdrożenie nowego produktu, technologii lub usługi dotychczas niewystępujących na obszarze LGD. Spełnienie kryterium innowacyjności, będzie weryfikowane przez członków Rady na podstawie wniosku, przedstawionej argumentacji wnioskodawcy, własnej wiedzy oraz znajomości obszaru objętego LSR.

Zakłada się możliwość zmiany kryteriów wyboru operacji w przypadku, gdy wyniknie to z konieczności dostosowania ich do aktualnej sytuacji lub uregulowań prawnych, przy czym zmiana nie będzie możliwa w trakcie trwania konkursu, czyli od momentu jego ogłoszenia do momentu zamieszczenia na stronie internetowej LGD operacji wybranych w drodze konkursu. Ustanowiono osobną procedurę zmiany kryteriów, zawarta w załącznikach nr 11 i 12 do wniosku o wybór LSR.

Rozdział VII Plan działania

Zgodnie z planem działania LGD - Dorzecze Wisły w okresie realizacji LSR przewiduje ogłoszenie 11 naborów wniosków na realizację przedsięwzięć zaprezentowanych w rozdziale V, w ramach dostępnego budżetu. Pierwszy nabór odbędzie się w IV kwartale 2016 roku, a ostatni w roku 2020. Konstrukcja planu działania pozwala na osiągnięcie założonych celów poprzez realizowanie zaplanowanych wartości wskaźników.

W pierwszej kolejności rozpocznie się realizacja działań w ramach celu szczegółowego 1– Rozwój gospodarczy regionu, ponieważ ponad połowa środków przewidzianych na poddziałanie 19.2 została przeznaczona na przedsięwzięcia związane z tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy (szerzej w rozdziale VIII. Budżet). Jako pierwsze rozpocznie się przedsięwzięcie 1.1.1 w ramach aktywizacji. Spotkania informacyjno-konsultacyjne mają zachęcić i przygotować mieszkańców do podejmowania nowych bądź rozwijania istniejących działalności gospodarczych. Zaplanowano również operację własną ukierunkowaną na zwiększenie współpracy wewnątrz sektora gospodarczego poprzez wydarzenia integrujące kluczowe dla rozwoju obszaru branże gospodarki (przedsięwzięcie 1.1.6). Następnie ogłoszone zostaną nabory wniosków na realizację operacji, których efektem będą nowe miejsca pracy. Podzielono je pomiędzy dwa okresy wdrażania Strategii (z wyjątkiem przedsięwzięcia skierowanego bezpośrednio do grupy defaworyzowanej), aby sprostać oczekiwaniom mieszkańców – potencjalnych wnioskodawców. W pierwszym okresie LGD realizować będzie także międzynarodowy projekt współpracy, również związany z rozwojem przedsiębiorczości, współdziałaniem wewnątrz sektora gospodarczego oraz zwiększaniem wiedzy ekonomiczno-biznesowej. Przedsięwzięcia w ramach pierwszego celu szczegółowego kompleksowo odpowiadają na zdiagnozowane problemy i wspólnie pozwolą na osiągnięcie zamierzonego rozwoju gospodarczego obszaru.

Drugi cel szczegółowy – Wsparcie aktywności społecznej, obejmuje przedsięwzięcia związane z tworzeniem warunków do aktywności mieszkańców, budowaniem więzi i współpracy, wzmocnieniem organizacji pozarządowych oraz promocją i kultywowaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego. Ich realizacja odbywać się będzie w trakcie wszystkich trzech okresów wdrażania LSR, przy czym w latach 2022–2023 zaplanowano jedynie kontynuację przedsięwzięcia z zakresu aktywizacji. W latach 2016–2018 przewidziano ogłaszanie naborów na projekty niekomercyjne z zakresu infrastruktury oraz dwa projekty grantowe. Ponadto w tym okresie realizowana będzie operacja własna, a także projekt współpracy z zakresu promocji szlaków turystycznych. W latach 2019–2021 ogłoszone zostaną nabory na dwa kolejne projekty grantowe.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik 3 do LSR. Osiągnięcie założonych wskaźników opracowano w sposób racjonalny, aby możliwe było kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów, zdefiniowanych na podstawie diagnozy i wynikającej z niej analizy SWOT, wśród lokalnej społeczności jak i występujących na obszarze. Pozwoli to również na jak najlepiej wykorzystać czasu na wdrażanie LSR.

Rozdział VIII Budżet LSR

Budżet LSR obejmuje środki finansowe na realizację poszczególnych poddziałań w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”, w tym: poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, poddziałanie 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania”, poddziałanie 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”. Realizacja Strategii jest współfinansowana ze środków EFRROW w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, przy czym jednolita wielkość wkładu EFRROW to 63,63%, a wymagany wkład krajowy środków publicznych, pochodzący z budżetu państwa, wynosi 36,37%.

Wielkość środków jakimi dysponować będzie Lokalna Grupa Działania jest uzależniona od liczby mieszkańców obszaru objętego LSR zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 roku. Kwota przewidziana dla LGD i uwzględniona w LSR przeznaczona na poddziałanie 19.2 wynosi 4,5 mln zł (wkład EFRROW – 2 863 350 zł). Kwota środków przeznaczonych na poddziałanie 19.3 wynosi natomiast 5% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2, co stanowi 225 000 tys. zł. Maksymalna kwota środków na poddziałanie 19.4 to z kolei 1,125 mln zł, w tym koszty bieżące 1 065 000 zł, a aktywizacja 60 000 zł. Połowa środków w ramach aktywizacji będzie skierowana na przedsięwzięcia związane z przedsiębiorczością wśród mieszkańców ze względu na przeznaczenie połowy wartości budżetu na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy. Poprzez aktywizację będzie realizowany również Plan komunikacji stanowiący załącznik 5 do LSR.

W ramach dostępnego budżetu LGD - Dorzecze Wisły zaplanowała realizację przedsięwzięć, które przyczynią się do osiągnięcia celu głównego oraz dwóch celów szczegółowych. Łącznie na realizację wszystkich przedsięwzięć celu szczegółowego nr 1 przewidziano 2 680 000 zł, natomiast na cel szczegółowy 2 – 2 105 000 zł. Przedsięwzięcia wybrano w taki sposób, aby w jak największym stopniu wpływały na niwelowanie problemów i wspieranie potencjałów. Nacisk położono przede wszystkim na działania związane z zakładaniem nowych i rozwojem już prowadzonych działalności gospodarczych w ramach celu szczegółowego 1 – Rozwój gospodarczy regionu, na które przewidziano łącznie środki w kwocie 2,45 mln zł. Zgodnie z zapisami PROW na lata 2014–2020, z całkowitej kwoty dostępnej na poddziałanie 19.2 co najmniej 50% musiało zostać przeznaczone na działania związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Dzięki zaplanowanym przedsięwzięciom nastąpi poprawa na lokalnym rynku pracy. Wpływ będą miały na to kryteria wyboru, według których dofinansowanie uzyskają operacje zakładające utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy, a dodatkową premię punktową otrzymają wnioskodawcy, którzy przewidują większe niż minimalne wymagane zatrudnienie. W ramach dostępnego budżetu przewidziano również specjalne wsparcie dla grupy defaworyzowanej (osób poniżej 29. roku życia) w kwocie 250 000 zł na podejmowanie działalności gospodarczej.

Kryteria wyboru będą premiować operacje o wkładzie własnym przekraczającym intensywność pomocy określoną w konkursie zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”*. Przyjęcie takiego kryterium przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w LSR. Dodatkowo założono wniesienie co najmniej 10% wkładu finansowego w ramach projektów własnych przewidzianych do realizacji w LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Głównym czynnikiem warunkującym skuteczne zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację LSR jest obustronna komunikacja. Przedstawione działania komunikacyjne, nastawione na lokalną społeczność, mają za zadanie zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w działania prowadzone przez LGD. Aktywne uczestnictwo społeczności lokalnych w bieżącym wdrażaniu oraz kreowaniu LSR może przyczynić się w znacznym stopniu do osiągnięcia założonych celów, a przez to do rozwoju całego obszaru. Strategia ma charakter partycypacyjny, dlatego szeroko rozumiany udział mieszkańców jest bardzo ważny nie tylko podczas opracowania dokumentu, ale również w trakcie jej wdrażania.

Celem planu komunikacji jest obustronna komunikacja, która polegać będzie na wymianie informacji pomiędzy mieszkańcami/beneficjentami oraz LGD. Jak zostało to zaprezentowane w Planie komunikacji celami wybranych działań komunikacyjnych są:

- informowanie o rozpoczęciu realizacji, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania,
- informowanie o planowanych konkursach oraz o ich wynikach,
- informowanie o planowanych zmianach – konsultacje zmian oraz informowanie o dokonanych zmianach,
- podsumowywanie zrealizowanych działań oraz informowanie o działaniach planowanych do realizacji,
- podsumowywanie realizacji LSR.

Jak wynika z przeprowadzonych konsultacji społecznych, które odbyły się w każdej z gmin należących do obszaru LGD oraz z ankiet, w których mieszkańcy mogli odnieść się do sposobu komunikacji z Biurem LGD oraz do możliwości przekazywania informacji zwrotnej – największą popularnością cieszyłaby się możliwość otrzymywania informacji za pośrednictwem strony internetowej LGD (19,8% odpowiedzi) oraz stron urzędów gmin wchodzących w skład LGD (20,9% odpowiedzi), a także na spotkaniach informacyjnych (15% odpowiedzi). Popularnością cieszą się także media społecznościowe (12,2% odpowiedzi). Informacje zwrotne od lokalnej społeczności najchętniej przekazywane byłyby podczas otwartych spotkań prowadzonych regularnie (19% odpowiedzi), w szczególności z przedstawicielami LGD na całym jej obszarze (16% odpowiedzi), a także poprzez przedstawicieli LGD w spotkaniach i wydarzeniach organizowanych na obszarze LGD (16% odpowiedzi). Wychodząc naprzeciw potrzebom mieszkańców, w opracowanym Planie komunikacji stanowiącym załącznik do LSR zawarte zostały informacje na temat: metod komunikacji z grupami docelowymi (mieszkańcy, turyści, przedsiębiorcy, działacze społeczni) oraz grupą defaworyzowaną – osoby do 29 roku życia oraz planowanych do osiągnięcia wskaźników. W Planie komunikacji wskazane zostały ponadto docelowe efekty planowanych działań. W zależności od sposobu komunikacji koszty i ilość pojedynczych sposobów komunikacji jest zróżnicowana.

Prowadzone będą regularne badania oraz monitorowanie skuteczności i efektywności przeprowadzonych działań. Monitorowanie będzie odbywać się w sposób ciągły i bieżący. Wyniki działań realizowanych za pomocą Planu komunikacji będą na bieżąco upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu, a aktualne informacje na ten temat będą publikowane na stronie internetowej LGD. Wyszczególnione zostały działania skierowane bezpośrednio do grupy defaworyzowanej.

W Planie komunikacji przewidziane są działania, które będą miały na celu pozyskanie informacji od przedstawicieli poszczególnych grup docelowych o funkcjonowaniu LGD oraz stopnia realizacji założeń Strategii. Informacje te będą zbierane w formie komunikacji zwrotnej, a dotyczyć będą oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem wprowadzenia ewentualnych korekt np. w sprawie szkolenia osób udzielających pomocy w ramach działań LGD, komunikacji interpersonalnej czy szkoleń związanych z udzielaniem pomocy w pisaniu wniosków aplikacyjnych. Wszystkie wnioski dotyczące działań LGD, jak i wdrażania LSR zgłaszane przez mieszkańców, a także przygotowywane w tym zakresie raporty – będą archiwizowane

i analizowane, a na ich podstawie podejmowane będą również decyzje w zakresie zmiany sposobu wdrażania LSR. Dokładna analiza i weryfikacja zebranych materiałów pozwoli zarządzającym procesem wdrażania LSR na bieżąco obserwować poziom zgodności działań z celami określonymi w dokumencie i ewentualnie podejmować decyzje o zmianach w sposobie działania lub jeśli to będzie konieczne – nawet aktualizować zapisy LSR. Budżet przeznaczony na działania komunikacyjne.

Rozdział X Zintegrowanie

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS (Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność) LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów. Pierwszy z nich odnosi się do zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów. Drugie podejście związane jest z zapewnieniem zgodności celów głównych i szczegółowych LSR z dokumentami strategicznymi/planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych (ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu, innowacyjność) PROW na lata 2014–2020.

Poszczególne cele LSR oraz planowane w ramach ich realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. W ramach zaplanowanych w LSR celów kompleksowe podejście do rozwiązania problemu zawiera cel szczegółowy 1.1 *Rozwój gospodarczy regionu*, który jest odpowiedzią na niewystarczającą liczbę miejsc pracy i niską przedsiębiorczość mieszkańców. Cel ten realizowany będzie przez 5 przedsięwzięć, w ramach których zintegrowane zostaną 3 branże gospodarcze (turystyczna, kulturowo-rozrywkowa oraz działalność usługowa – handel detaliczny i hurtowy). Przede wszystkim w ramach przedsięwzięcia 1.1.6 zaplanowano integrację branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru. W ramach realizacji przedsięwzięcia przewidziano m. in. spotkania branżowe nastawione na budowanie wspólnej marki oraz więzi międzysektorowych oraz promowanie obszaru, produktów i usług lokalnych. Realizacja *celu szczegółowego 1.1* spowoduje spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD. Operacje będą polegać na rozwijaniu działalności gospodarczych oraz ich zakładaniu w preferowanych branżach zdefiniowanych w oparciu o przeprowadzoną analizę SWOT obszaru oraz konsultacje społeczne. Aby przygotować potencjalnych beneficjentów do realizacji projektów prowadzone będą działania mające na celu informację i poradnictwo związane z zakładaniem i rozwojem przedsiębiorstw.

Cel szczegółowy 1.2 Wsparcie aktywności społecznej i jego przedsięwzięcia rozwiązują wskazane przez mieszkańców problemy związane z zanikiem więzi społecznych i lokalnej tożsamości, nieatrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego oraz działalności organizacji pozarządowych angażując różne podmioty w jego realizacji.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji. W przypadku ochrony środowiska oraz przeciwdziałania zmianom klimatu będzie mieć to miejsce w przedsięwzięciach dedykowanych przedsiębiorcom wykorzystujących działalność, sposób organizacji lub stosowaną technologię, która ma bezpośredni wpływ na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak również w projektach innych skierowanych na rozwój potencjału turystycznego obszaru LGD. Innowacyjność realizowana będzie poprzez rozwój działalności gospodarczych, w ramach których będą realizowane działania o nowoczesnym i niestandardowym charakterze dotychczas nie występujące na obszarze LGD.

Cele LSR wpisują się w strategię gmin tworzących obszar LGD i są spójne ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego. Zgodność celów LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawia tabela 14.

Tabela 14 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi¹²

Cel ogólny 1 Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców
Cel szczegółowy 1.1 Rozwój gospodarczy regionu
Cel szczegółowy 1.2 Wsparcie aktywności społecznej
<ul style="list-style-type: none"> • Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:   Cel strategiczny 1 – Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej.   Cel operacyjny 1.2 Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie.   Cel strategiczny 2 – Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.   Cel operacyjny 2.3 Ekologiczna żywność – czyli zaspokajanie rosnącego popytu na tradycję.   Cel operacyjny 2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego, czyli rynkowa gra zespołowa.   Cel operacyjny 2.5 Specjalizacje przyszłości czyli rozwój branż, które zostaną zidentyfikowane jako rzeczywiście perspektywiczne.   Cel strategiczny 3 – Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki regionu.   Cel operacyjny 3.1 Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości.   Cel operacyjny 3.2 Usprawnianie i rozwój Regionalnego Systemu Innowacji, czyli potrzeba wzmocnienia istniejącego fundamentu dla przepływu i wykorzystania wiedzy.   Cel operacyjny 3.3 Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MSP, czyli dla podmiotów które finalnie decydują o innowacyjności.   Cel strategiczny 5 – Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.   Cel operacyjny 5.1 Rozwój usług publicznych.   Cel operacyjny 5.2 Rozwój nowoczesnego rolnictwa.   Cel operacyjny 5.3 Rozwój funkcji pozarolniczych.   Cel strategiczny 6 – Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu.   Cel operacyjny 6.2 Inżynieria środowiska, czyli dokończenie infrastruktury komunalnej oraz efektywne wykorzystanie zlewni Wisły.   Cel operacyjny 6.4 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych. • Strategii Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2014–2020 (projekt na dzień 31 marca 2015 roku):   Cel strategiczny I – Wyzwalanie inicjatyw w zakresie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego powiatu oraz przeciwdziałanie bezrobociu.   Cel operacyjny I.2 Rozwój działalności gospodarczej w różnych formach organizacyjnych i prawnych, w tym w partnerstwie publiczno-prywatnym oraz w formie podmiotów ekonomii społecznej. Szkolenie pracowników administracji i pedagogów.   Cel operacyjny I.5 Inwestycje w oparciu o fundusze unijne na rozwój i nowe technologie, w tym na produkcję energii odnawialnej.   Cel strategiczny V – Rozwój nauki i oświaty, upowszechnianie sportu i zdrowego trybu życia. Troska o zachowanie dóbr kultury.   Cel operacyjny V.3 Wspieranie działalności związków sportowych oraz klubów, organizowanie rozgrywek i festynów oraz innych imprez o charakterze masowym.   Cel operacyjny V.5 Działania zmierzające do zachowania dóbr kultury, zapobieganie dewastacji zabytków i pomników przyrody. Prowadzenie działalności edukacyjnych i promocyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.   Cel strategiczny VI – Poprawa bezpieczeństwa obywateli, przeciwdziałanie zagrożeniom.   Cel operacyjny VI.5 Program profilaktyki wśród dzieci i młodzieży dotyczący: bezpieczeństwa w ruchu drogowym, zagrożeń nalogami i przestępczością.   Cel strategiczny VII Rozwój powiatu poprzez kontakty krajowe i zagraniczne. Promocja sztandarowych produktów turystycznych i dóbr kultury.   Cel operacyjny VII.1 Wprowadzanie innowacyjnych metod dla pobudzenia aktywności gospodarczej i społecznej w kontaktach międzyregionalnych i międzynarodowych z wykorzystaniem programów

¹² Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

krajowych i Unii Europejskiej.

Cel operacyjny VII.2 Nawiązanie kontaktów gospodarczych i kulturalnych z innymi regionami w kraju i za granicą za pośrednictwem organizacji pozarządowych, fundacji i stowarzyszeń.

Cel operacyjny VII.3 Tworzenie płaszczyzn integracji i współpracy między głównymi aktorami rynku lokalnego a potencjalnymi odbiorcami oferowanych towarów i usług. Rozbudowa bazy turystycznej i rekreacyjnej.

Cel operacyjny VII.4 Promocja powiatu, jako ważna dziedzina życia gospodarczego. Tworzenie zespołów wykwalifikowanych osób dla realizacji projektów i pozyskiwaniu funduszy promocyjnych.

Cel operacyjny VII.5 Tworzenie markowych produktów turystycznych oraz ochrona przed likwidacją dotychczasowego dorobku.

• **Świętokrzyski Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2015:**

Priorytet 1 Kompleksowe wsparcie osób bezrobotnych i pozostających bez zatrudnienia, ze wskazaniem na grupy szczególnego ryzyka i korzystające z pomocy społecznej na rynku pracy oraz profilaktyka bezrobocia.

Priorytet 2 Wysoko wykwalifikowane i elastyczne kadry regionalnej gospodarki.

Priorytet 3 Korzystne warunki rozwoju przedsiębiorczości.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Ponadto cel ogólny 1 Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców poprzez swoje przedsięwzięcia wpisuje się w regionalne inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego, co przedstawia tabela 15.

Tabela 15 Matryca zależności między celami LSR a inteligentnymi specjalizacjami województwa świętokrzyskiego

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Inteligentne specjalizacje				Specjalizacje horyzontalne		
		Zasobooszczędne budownictwo	Sektor metalowo-odlewniczy	Turystyka zdrowotna i prozdrowotna	Nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze	ICT – technologie informacyjno-komunikacyjne	Branża targowo-kongresowa	Zrównoważony rozwój energetyczny
Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców	Rozwój gospodarczy regionu	–	–	X	–	–	–	–
	Wsparcie aktywności społecznej	–	–	X	X	–	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Badań i Innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014–2020+ (styczeń 2014)

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii, niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadawalający społeczność lokalną zamieszkujejącą obszar LGD.

Monitoring to działania bieżące, które polegają na gromadzeniu i analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat funkcjonowania LGD oraz etapu realizacji Strategii w kwestii finansowej i rzeczowej. Zebrane informacje umożliwiają weryfikację tempa i kierunku, w którym zmierza realizacja założeń Strategii. Dane te wykorzystywane są w procesie ewaluacji. Elementy, które będą monitorowane przez okres realizacji Strategii z wyszczególnieniem podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie badania, metod i źródeł pozyskiwania informacji, a także czasu wykonywania badań oraz ich celu wskazano w tabeli 16.

Badania ankietowe mieszkańców obszaru LGD oraz warsztaty refleksyjne realizowane będą każdego roku realizacji LSR, począwszy od roku 2017 r. Raport (protokół) z monitoringu zostanie opracowany i poddany konsultacjom społecznym w lutym każdego roku realizacji LSR, począwszy od lutego 2018 r. Raport (protokół) z monitoringu będzie przekazany Zarządowi do końca lutego każdego roku realizacji LSR. W latach, w których prowadzona będzie ewaluacja, raport z monitoringu będzie częścią raportu ewaluacyjnego.

Tabela 16 Elementy podlegające monitorowaniu

Elementy podlegające monitorowaniu	Badane aspekty	Źródła danych
Funkcjonowanie LGD i animacja	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Realizacja szkoleń dla pracowników biura LGD ✓ Realizacja szkoleń dla organów LGD ✓ Efektywność doradztwa w biurze LGD ✓ Postępy realizacji planu komunikacji, ✓ Liczba i charakter doradztwa świadczonego w biurze 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dane LGD ✓ Badania ankietowe: <ul style="list-style-type: none"> - osoby korzystające z doradztwa - osoby uczestniczące w spotkaniach, szkoleniach organizowanych przez LGD
Realizacja planu działania	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zgodność realizacji działań i naborów z harmonogramem, ✓ Przestrzeganie przyjętych procedur 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dane własne LGD
Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stopień osiągnięcia założonych wartości wskaźników (rezultatu i produktu), ✓ Realizacja działań skierowanych do grupy defaworyzowanej, ✓ Ocena skuteczności stosowanych kryteriów wyboru 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dane własne LGD ✓ Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców
Realizacja projektów grantowych	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Postępy w realizacji operacji ✓ Adekwatność poniesionych kosztów do zrealizowanych zadań 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców, ✓ Dane własne LGF
Budżet LGD	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stopień wykorzystania funduszy ✓ Wysokość zakontraktowanych środków 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dane zebrane z prowadzonych konkursów ✓ Dane własne LGD ✓ Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców

Realizacja planu komunikacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Realizacja wskaźników planu komunikacyjnego ✓ Stopień rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców obszaru, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dane własne LGD ✓ Statystyki strony internetowej i kanału społecznościowego Facebook i inne wykorzystywane w planie komunikacyjnym, ✓ Badanie ankietowe osób uczestniczących w spotkaniach, szkoleniach organizowanych przez LGD
----------------------------------	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- ✓ Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
  - wskaźniki planu komunikacji,
  - dane ilościowe dotyczące doradztwa w biurze,
  - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
  - wskaźniki LSR i PROW,
  - realizacja budżetu LSR,
  - dane dotyczące pracy organów LGD,
  - informacje o szkoleniach dla pracowników biura i członków organów LGD.
- ✓ Badania własne:
  - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji, m.in. pozwoli na dezagregację obowiązkowych wskaźników PROW. Ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców, w roku, w którym rozliczyli oni operację,
  - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD,
  - badanie ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować wystandaryzowany formularz kontaktu, w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje. Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Pracownicy będą zobowiązani odwiedzić grantobiorców w miejscu realizacji przedsięwzięć w czasie realizowania przez nich operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał, to zbierana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

Ewaluacja to obiektywna ocena projektu, programu lub polityki na wszystkich etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji, pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym¹³.

Ewaluacja LSR realizowana będzie w 4 etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji strategii:

1. Ewaluacja ex-ante.
2. Ewaluacja on-going (od 2018 roku) coroczna ewaluacja wewnętrzna.
3. Ewaluacja mid-term (śródkresowa).
4. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytocznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r. W czasie spotkań wykorzystany zostanie raport z monitoringu przygotowanych w formie prezentacji przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny.

Badania ewaluacyjne w ramach ewaluacji mid-term i ewaluacji zewnętrznej pozwolą na ocenę funkcjonowania LGD i realizacji LSR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych. Ewaluacja będzie prowadzona zgodnie z 5 kryteriami ewaluacyjnymi¹⁴:

1. Trafności – będzie określać, w jakim stopniu przyjęte do realizacji zadania odpowiadają na określone przez beneficjentów problemy na obszarze LGD.
2. Efektywności i wydajności – będzie określać jak duże są nakłady: finansowe, czasu, kapitału ludzkiego na uzyskane wyniki i osiągnięte rezultaty zrealizowanego przedsięwzięcia.
3. Skuteczności – będzie oceniać stopień osiągniętych celów w odniesieniu do założeń.
4. Trwałości – będzie dostarczać informacji czy osiągnięte efekty realizacji projektu będą wpływać w dłuższym okresie niż do zakończenia finansowania na rozwój danego sektora, regionu.
5. Użyteczności – będzie dostarczać informacji o tym czy realizowana LSR odpowiada na faktyczne potrzeby mieszkańców.

Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie

Zarządu LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców. O wyborze najkorzystniejszej oferty decydować będzie zaproponowana cena.

W poniższej tabeli zaprezentowano sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych, tzn. sposób w jaki znajdują one odzwierciedlenie w konkretnych pytaniach badawczych. Pytanie te wskazują na obszary funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR, które będą podlegać ewaluacji ex ante, mid-term oraz ex-post (zewnętrznej). Pytania badawcze i obszary badania są również powiązane z zaplanowanymi technikami badawczymi, które zostaną scharakteryzowane pod tabelą.

Tabela 17 Sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych

Ewaluacja i podmiot wykonujący	Kryteria ewaluacyjne i główne pytania badawcze
Ewaluacja ex-ante – pracownicy i zarząd LGD (ocena własna)	<p>Trafność</p> <p>Jakie idee przyświecały wyborowi celów? Czy przyjęte założenia były poparte rzetelną diagnozą? W jakim stopniu uwzględniono głos społeczności lokalnej przy wyborze celów? Ocena powiązania celów LSR z celami szczegółowymi PROW. Ocena przyjętych rozwiązań w zakresie funkcjonowania LGD, w tym świadczonego doradztwa i aktywizacji społeczności, pod względem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jego zgodności z zasadami realizacji RLKS • oczekiwań mieszkańców obszaru LGD.

¹³ Portal Funduszy Europejskich Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, www.ewaluacja.gov.pl.

¹⁴ Łotys M., *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.

<p>Ewaluacja mid-term – hybrydowa, realizowana we współpracy z zewnętrznymi ekspertami</p>	<p>Trafność Czy w społeczności nie zaszły jakieś istotne zmiany, które mają wpływ na obniżenie poziomu trafności LSR?</p> <p>Efektywność Czy osiągnięte efekty rzeczywiście były wynikiem realizacji przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR? Określenie stopnia prawdopodobieństwa, że obserwowane rezultaty mogłyby pojawić się pomimo braku interwencji. Jaki jest stosunek poniesionych nakładów w stosunku do uzyskanych rezultatów.</p> <p>Skuteczność Jaki jest poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu? Ocena stopnia realizacji harmonogramu i budżetu wdrażania LSR.</p> <p>Użyteczność W jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone dzięki realizacji operacji? Jakie są nieplanowane efekty wdrażania LSR?</p> <p>Trwałość Czy realizowane operacje mają potencjał wywołania trwałych zmian?</p>
<p>Ewaluacja ex-post – zewnętrzna (realizowana przez wyspecjalizowany podmiot we współpracy z LGD)</p>	<p>Efektywność, skuteczność, użyteczność (pytania badawcze dla kryteriów – jak powyżej). W jakim stopniu działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się wzajemnie?</p> <p>Trwałość Czy zrealizowane operacje wywołały trwałe zmiany w lokalnej społeczności?</p>

Źródło: Opracowanie własne

W czasie ewaluacji ex-ante, mid-term, on-going oraz ex-post zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

1. **Analiza danych zastanych** (ewaluacja ex-ante, mid-term, ex-post) – analiza dokumentacji wytworzonej przez biuro i organy LGD. Analiza ogólnodostępnych danych statystycznych (np. Bank Danych Lokalnych). Analiza dostępnych publikacji i raportów z badań dotyczących obszaru LGD. Bardzo istotnym źródłem danych zastanych będą raporty z monitoringu oraz sprawozdania z warsztatów refleksyjnych. Analiza danych zastanych zostanie w szczególności wykorzystana do określenia trafności prowadzonej interwencji. Wyniki analizy danych zastanych będą ponadto stanowić punkt wyjścia do zbierania danych przy pomocy pozostałych technik badawczych. Analiza dokumentacji w największym stopniu zostanie jednak wykorzystana w badaniu trafności i spójności procesu wdrażania LSR. Analiza w opisywanym tu zakresie w ramach ewaluacji zewnętrznej oraz ewaluacji mid-term przeprowadzona zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny. LGD zobowiązane jest do przekazania jego przedstawicielom danych, informacji oraz materiałów niezbędnych do wykonania tego zadania badawczego.
2. **Wywiady eksperckie** (ewaluacja ex-ante, mid-term, ex-post) – wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami biura LGD oraz organów LGD. Wywiady eksperckie będą odgrywać znaczącą rolę dla badania komplementarności procesu wdrażania LSR, jak również określenie jego trafności i skuteczności.
3. **Badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD** (mid-term, ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone na losowo dobranej próbie lub za pośrednictwem badań online. Ankiety przeprowadzone zostaną przez pracowników LGD, z wykorzystaniem techniki PAPI lub elektronicznie z wykorzystaniem techniki CAWI. Badanie ankietowe zostanie przeprowadzone 3-krotnie: w ramach ewaluacji ex-ante, mid-term i ex-post. Kwestionariusze ankiety dostarczone zostaną przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, który będzie merytorycznie odpowiedzialny za przeprowadzenie badań ewaluacyjnych. Badania ankietowe pozwolą na uspołecznienie procesu ewaluacji i włączenie mieszkańców w proces oceny funkcjonowania LGD. Wyniki ankiet będą istotne przede wszystkim dla oceny trafności, skuteczności oraz użyteczności procesu wdrażania LSR oraz trwałości uzyskanych efektów.
4. **Badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa** (ewaluacja mid-term, ex-post) – służyć będzie do badania poziomu efektywności doradztwa. Prowadzone będzie co roku w ramach monitoringu, a zebrane dane będą zbierane w corocznych raportach z monitoringu i poddawane ocenie w czasie

warsztatów refleksyjnych. Dane te zostaną poddane dodatkowej zbiorczej analizie w czasie ewaluacji mid-term i ex-post.

5. **Badanie ankietowe wśród wnioskodawców** (ewaluacja ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone za pomocą formularza internetowego (CAWI) lub z wykorzystaniem techniki CATI (telefonicznie). Do jego udostępnienia wykorzystana zostanie baza kontaktów zgromadzonych przez LGD w ramach wdrażania planu komunikacji. Ankieta będzie wypełniana przez wnioskodawców, niezależnie od tego czy uzyskali oni wsparcie, o które się ubiegali. Badanie to pozwoli na analizę efektywności interwencji podjętych w ramach wdrażania LSR oraz będzie uzupełnieniem danych gromadzonych przy pomocy ankiet wypełnianych przez osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD oraz ankiet monitorujących dla beneficjentów. W przypadku realizacji badań CAWI, ankieta internetowa opracowana zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny odpowiedzialny za realizację ewaluacji ex-post.
6. **Warsztaty refleksyjne realizowane w ramach ewaluacji on-going.** W ich czasie uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Uczestnicy będą brali udział w ocenie danych zebranych w ramach monitoringu. Istotnym celem spotkań będzie też pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników.

Tabela 188 Źródła danych i techniki ich pozyskania

Ewaluacja	Źródła danych i techniki ich pozyskania	Termin realizacji	Efekt realizacji
Ex-ante	Lokalna Strategia Rozwoju (analiza szczegółowych rozwiązań przyjętych w dokumencie strategicznym) Dokumentacja wytworzona w czasie konsultacji na etapie powstawania LSR Ogólnodostępne dane statystyczne Raporty, publikacje, dokumenty strategiczne dotyczące obszaru objętego LSR	Ostatni kwartał 2016	Kompleksowa ocena procesu powstawania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz zapisów dokumentu strategicznego.
Mid-term	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny)	2019	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Identyfikacja ewentualnych istotnych zmian w społeczności lokalnej rodzących potrzebę zmian zapisów LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących funkcjonowania LGD oraz dalszych działań związanych z wdrażaniem LSR. Sformułowanie rekomendacji odnośnie ewentualnych zmian zapisów LSR, regulaminów lub procedur stosowanych w LGD.
Ex-post	Analiza danych zastanych Wywiady eksperckie Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny) Badanie ankietowe wnioskodawców	Po roku 2020	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego. Ocena wszystkich aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.
Ewaluacja on-going	Warsztaty refleksyjne za każdy rok realizowane na początku kolejnego roku kalendarzowego na podstawie zbieranych na bieżąco danych opracowanych w formie prezentacji pracownika biura lub podmiot zewnętrzny	Do końca lutego każdego roku wdrażania LSR	Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR. Ocena wdrażania dokumentu strategicznego. Ocena aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji. Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR. Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD

Zarząd LGD odpowiada za bieżący monitoring i ewaluację LSR, w ramach swoich kompetencji będzie także akceptował wszystkie Raporty wynikające z przeprowadzonego monitoringu oraz z ewaluacji. Zmiany wprowadzane w LSR akceptować będzie Zarząd LGD. Zmiany te mogą dotyczyć działalności LGD czy też być wynikiem przeprowadzonej oceny poszczególnych elementów Strategii.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przeprowadzenie postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest konieczne dla dokumentów wymienionych w art. 46 *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235 z późn. zm.). *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* nie jest dokumentem o charakterze gminnym. Dodatkowo zakres działania LSR dotyczy kilku dziedzin obejmujących turystykę, rozwój społeczności lokalnej oraz wsparcie przedsiębiorczości. Projekt LSR nie jest zatem dokumentem sektorowym we wskazanych dziedzinach i nie wpisuje się w art. 46 ust. 2 i 3 ww. ustawy. Ponadto realizacja założeń Strategii nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000. Zadania zaplanowane w dokumencie obejmować będą obszary zabudowane i nie będą realizowane na obszarach Natura 2000.

W świetle zapisów art. 47 i 57 ww. ustawy zwrócono się z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach o uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu LSR. Przy opracowywaniu uzgodnienia posłużono się uwarunkowaniami zawartymi w art. 49.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach w nadesłanym piśmie z dnia 2 grudnia 2015 r., znak: WPN-II.410.236.2015.MO (załącznik 19 do wniosku o wybór LSR) wydał decyzję o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedłożonego dokumentu. W uzasadnieniu podano, iż *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność* charakteryzuje się dużym stopniem ogólności, nie określa bowiem zakresu, rodzaju ani skali działań konkretnych inwestycji. Strategia nie przesądza ponadto o lokalizacji poszczególnych operacji i nie precyzuje konkretnych rozwiązań technicznych stosowanych przy ich realizacji. W LSR nie przewidziano działań, które mogłyby powodować wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska. Strategia niewyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym wymienionych w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1397 z późn. zm.), jak również realizacja jej postanowień nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, w tym na formy ochrony przyrody zlokalizowane na terenie obszaru LGD, również obszary Natura 2000.

Niemniej jednak uzyskanie uzgodnienia o braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisku nie zwalania z przeprowadzenia procedur dotyczących oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko i/lub obszar Natura 2000 zgodnie z przepisami *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* oraz *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651), jeżeli taka konieczność wyniknie na etapie konkretyzowania działań inwestycyjnych. Ponadto realizowane inwestycje powinny być poprzedzone szczegółowym rozpoznaniem uwarunkowań lokalnych w zakresie spełnienia wymogów ochrony środowiska i ochrony przyrody. W przypadku stwierdzenia występowania chronionych gatunków w rejonie prowadzenia prac, przed ich rozpoczęciem, może być konieczne uzyskanie zezwolenia, o którym mowa w art. 56 *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*.

Spis rysunków

Rysunek 1 Obszar LGD - Dorzecze Wisły	6
Rysunek 2 Cele LSR	34

Spis tabel

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	3
Tabela 2 Podstawowe dane na temat obszaru LGD - Dorzecze Wisły za rok 2013	5
Tabela 3 Etapy powstawania partnerstwa	6
Tabela 4 Zastosowane metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR	10
Tabela 5 Dane na temat ludności poszczególnych gmin z obszaru LGD - Dorzecze Wisły w 2013 roku	15
Tabela 6 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2009 i 2014 roku	19
Tabela 7 Wskaźniki dotyczące bezrobotnych i pracujących – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w latach 2009 i 2014	22
Tabela 8 Analiza SWOT obszaru LGD - Dorzecze Wisły	29
Tabela 9 Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	37
Tabela 10 Cele i wskaźniki LSR	40
Tabela 11 Tabela przedsięwzięć oraz typów operacji	42
Tabela 12 Opis wskaźników przypisanych do celu ogólnego, szczegółowych oraz przedsięwzięć ..	47
Tabela 13 Zgodność celów LSR z innymi dokumentami strategicznymi	60
Tabela 14 Matryca zależności między celami LSR a inteligentnymi specjalizacjami województwa świętokrzyskiego	61
Tabela 15 Elementy podlegające monitorowaniu	62
Tabela 16 Elementy podlegające ewaluacji	66
Tabela 17 Sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych	64
Tabela 18 Źródła danych i techniki ich pozyskania	66

Spis wykresów

Wykres 1 Przyrost naturalny i saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców obszaru LGD - Dorzecze Wisły w latach 2009–2014	16
Wykres 2 Struktura ludności LGD - Dorzecze Wisły wg płci i wieku w 2014 roku	17
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2014 roku	17
Wykres 4 Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2013 roku	21
Wykres 5 Wskaźnik bezrobocia – porównanie średniej dla Polski, województwa świętokrzyskiego, powiatu staszowskiego i LGD - Dorzecze Wisły w 2013 roku	23

Spis załączników

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR	70
Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	71

Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	73
Załącznik 4 Budżet LSR	76
Załącznik 5 Plan komunikacji.....	76

Bibliografia

1. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2013.
2. Łotys M., *Ewaluacja i rozliczanie projektów*, Fundacja Wspomagania Wsi.
3. Okołowicz W., Martyn D., *Regiony klimatyczne*, PPWK, Warszawa 1984.
4. Portal Funduszy Europejskich Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, www.ewaluacja.gov.pl.
5. *Raport z ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły*, Połaniec (marzec 2015).
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, (Dz. U. z 2015 r., poz. 1570.)
7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013).
8. *Strategia Badań i Innowacyjności (RIS3). Od absorpcji do rezultatów – jak pobudzić potencjał województwa świętokrzyskiego 2014–2020+*, Kielce (styczeń 2014).
9. *Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2014–2020*, Staszów 2015.
10. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020*.
11. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Wyszukiwarka obszarów Natura 2000, www.natura2000.gdos.gov.pl.
12. Strona internetowa Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły, www.dorzeczewisly.pl.
13. Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.
14. Strona internetowa Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach, www.kielce.rdos.gov.pl.
15. *Świętokrzyski Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2015*, Kielce (luty 2015).

Załączniki do LSR

Załącznik 1 Procedura aktualizacji LSR

§1

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:

1. zmianą danych dotyczących obszaru LSR;
2. zmianą przepisów dotyczących LSR;
3. potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD
4. innymi nie przewidzianymi w punktach 1-3 sytuacjami.

§2

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Rady LGD,
  - Komisji Rewizyjnej LGD,
  - Zarządu LGD,
- grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

§3

Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Zarząd LGD – Dorzecze Wisły.

§4

Wniosek o aktualizację LSR składa się do Zarządu LGD, który zobowiązany jest przedstawić go na najbliższym Walnym Zebraniu Członków.

§5

W terminie 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz określa zakres i harmonogram dalszych działań.

§6

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym, poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem oraz z formularzem zgłaszania uwag na stronie internetowej LGD na co najmniej 14 dni.

§7

Zarząd po zakończeniu konsultacji społecznych poddaje analizie zgłoszone formularze, i podejmuje decyzję o uwzględnieniu bądź odrzuceniu uwag.

Załącznik 2 Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

§1 Wprowadzenie

Warunkiem efektywnego wdrażania Strategii jest stworzenie procedur, które umożliwią obserwację efektów realizacji Strategii oraz pozwolą na ich ewentualną korektę. Prowadzenie takich działań umożliwi efektywne planowanie, okresową ocenę i aktualizację zapisów dokumentu zgodnie ze zmieniającymi się warunkami społeczno-gospodarczymi i zdiagnozowanymi potrzebami społeczności lokalnej. Dokument obejmuje działania związane z bieżącym monitorowaniem realizacji Strategii oraz jej okresowej ewaluacji.

§2 Definicje i skróty

W celu określenia zakresu prowadzonych badań przyjęto następujące skróty i definicje:

- a. **Ewaluacja** – to obiektywna ocena działań na wszystkich etapach prac. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Ewaluacja to działanie prowadzone okresowo. Ewaluacja ma służyć do weryfikacji sposobu wdrażania LSR.
- b. **Monitoring** – to regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawisk. Zgromadzone dane umożliwiają podjęcie działań w kierunku osiągnięcia założonych celów. Monitoring to działanie bieżące, uwzględnione w zapisach Strategii, pozwalające ją realizować.
- c. **Procedura** – określona reguła postępowania.
- d. **Raport z ewaluacji Strategii** – Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- e. **Raport z monitoringu Strategii** – Raport z monitoringu Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- f. **Strategia** – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.
- g. **Strona internetowa** – strona internetowa Lokalnej Grupy Działania www.dorzeczewisly.pl

§3 Opis procedury monitoringu

1. Monitoring LSR prowadzony jest na bieżąco.
2. Organem uprawnionym do realizacji procedury monitoringu jest Zarząd LGD, chyba, że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura Zarządu.
3. Monitoring przeprowadza się na podstawie: sprawozdań beneficjentów, ankiet beneficjentów, anonimowych badań ankietowych, rejestrów danych prowadzonych przez LGD, w tym rejestrów ogłoszonych konkursów oraz licznika odwiedzin strony internetowej na podstawie danych uzyskanych od jej administratora.
4. Monitoring obejmuje:
  - a. Zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników biura LGD oraz funkcjonowania Biura Zarządu.
  - b. Ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości.
  - c. Na podstawie wszystkich danych Biuro LGD w konsultacji z zewnętrzną firmą przygotowuje coroczny raport z monitoringu.
5. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady: cykliczność obserwacji, ujednolicenie metod pomiaru i obserwacji, unifikacja interpretacji wyników.

§ 4 Opis procedury ewaluacji

1. Organem uprawnionym do realizacji procedury ewaluacji jest Zarząd LGD, chyba, że dokonano delegowania tych zadań na inny organ LGD/pracowników Biura Zarządu.
2. Zarząd LGD może zlecić wykonanie ewaluacji podmiotom zewnętrznym.
3. Ewaluacja będzie prowadzona:
  - a. Corocznie w ramach ewaluacji wewnętrznej w formie warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going i dotyczyć ona będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania biura; skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej; harmonogramu rzeczowo--finansowego LSR. Ewaluacja do końca lutego każdego roku wdrażania LSR.
  - b. W roku 2019 – ewaluacja mid-term w oparciu o dane zebrane w czasie badań ankietowych mieszkańców obszaru, osób korzystających z doradztwa i wywiady ekspercie.
  - c. Ewaluacja ex-post po roku 2020 w zakresie oceny stopnia realizacji celów LSR (stopnia realizacji wskaźników) i budżetu LSR.
4. Ewaluacje przeprowadza się w oparciu o: warsztaty refleksyjne, badania ankietowe, opinie mieszkańców, wywiady ekspercie, badania ankietowe, rejestry danych LGD, dane własne LGD.
5. Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:
  - a. Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników.
  - b. Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników.
  - c. Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.
6. Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności.
7. Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Zarządu LGD.

Załącznik 3 Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY 1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 1.1 Rozwój gospodarczy regionu												PROW		
1.1.1 Dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości – przykłady działań	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	5 szt.	100	35 000	-	-	-	-	-	-	5	35 000	PROW	19.4 aktywizacja
1.1.2 Rozwój podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	7 szt.	70	1 000 000	2 szt.	100	450 000	-	-	-	9	1 450 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.1.3 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	5 szt.	50	375 000	5 szt.	100	375 000	-	-	-	10	750 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.1.4 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przez osoby do 29. roku życia	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	5 szt.	100	250 000	-	-	-	-	-	-	5	250 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.1.5 Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	-	-	-	1 szt.	100	64 250	-	-	-	1	64 250	PROW	19.3 współpraca

1.1.6 Integracja branż mających kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego – zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, kultura, rekreacja i rozrywka oraz handel hurtowy i detaliczny	Liczba wydarzeń	4 szt.	100	50 000	–	–	–	–	–	–	4	50 000	PROW	19.2 realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				1710 000			889 250			0		2 599 250		
Cel szczegółowy 1.2 Wsparcie aktywności społecznej													PROW	
1.2.1 Działania niekomercyjne tworzące warunki do aktywności mieszkańców	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	10 szt.	100	1 000 000	–	–	–	–	–	–	10	1 000 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.2.2 Wydarzenie podsumowujące i nagradzające najaktywniejszych mieszkańców	Liczba wydarzeń	–	–	–	5 szt.	100	25 000	–	–	–	5	25 000	PROW	19.4 aktywizacja
1.2.3 Kulturowanie dziedzictwa kulturowego regionu	Liczba wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu	8 szt.	100	250 000	–	–	–	–	–	–	8	250 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.2.4 Budowanie więzi i współpracy międzygminnej	Liczba wydarzeń budujących więzi społeczne	–	–	–	8 szt.	100	250 000	–	–	–	8	250 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.2.5 Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń	8 szt.	100	250 000	–	–	–	–	–	–	8	250 000	PROW	19.2 realizacja LSR

1.2.6 Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańcom	Liczba godzin warsztatowych	-	-	-	1 250 szt.	100	250 000	-	-	-	1 250	250 000	PROW	19.2 realizacja LSR
1.2.7 Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	-	-	-	1 szt.	100	160 750	-	-	-	1	160 750	PROW	19.3 Współpraca
Razem cel szczegółowy 1.2				1 500 000			685 750			0		2 185 750		
Razem cel ogólny 1				3 210 000			1 575 000			0		4 785 000		
Razem LSR				3 210 000			1 575 000			0		4 785 000		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania Realizacja LSR		
										2 450 000	54,44			

Załącznik 4 Budżet LSR

Tabela 1 Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	4 500 000					4 500 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	225 000					225 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 065 000					1 065 000
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	60 000					60 000
Razem	5 850 000					5 850 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2 Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014–2020

	Wkład EFROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 863 350	1 636 650		4 500 000
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0		0	0
Razem	2 863 350	1 636 650	0	4 500 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 Plan komunikacji

Plan komunikacji został opracowany w celu obustronnej wymiany informacji pomiędzy LGD, a lokalną społecznością. Celem działań komunikacyjnych jest efektywne wdrażanie LSR w oparciu o spostrzeżenia i sugestie mieszkańców oraz podejmowanie działań naprawczych w przypadku braku lub niskiego poparcia społecznego dla realizacji LSR.

W tabeli *Metody i wskaźniki do planu komunikacji*, przedstawiono metody komunikacji wraz ze wskazaniem wskaźnika oraz jego zakładanej wartości na poszczególnych etapach wdrażania LSR. W tabeli *Metody komunikacji w zależności od grupy docelowej*, w tym grupy defaworyzowanej wraz z efektami działań ujęto cele, działania i środki przekazu, grupy docelowe oraz efekty planowanych działań.

Informacje od mieszkańców uzyskiwane za pomocą rozmów telefonicznych, spotkań informacyjno-konsultacyjnych w siedzibie LGD, dyżurów pracownika LGD w poszczególnych gminach, spotkań dla potencjalnych beneficjentów czy przesyłane poprzez wiadomość e-mail lub komunikator na portalu społecznościowym będą zbierane i analizowane – analiza świadczonego doradztwa.

Dyrektor Biura raz w roku zgodnie z Regulaminem Biura zobowiązany jest przygotowywać ocenę efektywności świadczonych usług, w oparciu o raport ze świadczonych usług doradczych, który przygotowywany będzie przez pracownika Biura na podstawie między innymi wyliczeń podsumowujących liczbę świadczonych usług i osób którym świadczone usługi w stosunku do liczby złożonych Wniosków oraz Wniosków, które uzyskały wsparcie, zostały zrealizowane i pozytywnie rozliczone.

W przypadku wystąpienia problemów w realizacji LSR takich jak małe zainteresowanie podejmowania środków przez beneficjentów przejawiające się małą liczbą złożonych wniosków o dofinansowanie lub problemy z rozliczaniem wniosków, dla których przyznano dofinansowanie planuje się podjąć działania naprawcze takie jak dodatkowe spotkania z mieszkańcami, podczas których przekazywane będą informacje o dostępnych środkach, planowanych konkursach czy też nastąpi korekta świadczonego doradztwa w zakresie rozliczania wniosków. Korekta Planu komunikacji przebiegała będzie zgodnie z *Procedurą aktualizacji LSR* stanowiącą załącznik nr 1 do LSR, przede wszystkim zostanie poddana konsultacjom społecznym. Decyzję o konieczności skorygowania Planu komunikacji może podjąć Zarząd LGD.

Ponadto informacje zebrane dzięki działaniom komunikacyjnym posłużą do weryfikacji poprawności wdrażania LSR, a w przypadku wystąpienia przesłanek do aktualizacji LSR, procedur czy kryteriów wyboru operacji elementy te zostaną poddane konsultacjom i zaktualizowane zgodnie z *Procedurą aktualizacji LSR* lub *Procedurą ustalania lub zmiany kryteriów*.

Na działania komunikacyjne planuje się przeznaczyć środki w wysokości 18 100,00 zł.

Tabela Metody i wskaźniki do planu komunikacji

Lp.	Metody komunikacji	Osiągany wskaźnik	ETAP/cel/wartość wskaźnika					
			2016 – Rozpoczęcie realizacji LSR	Raz w roku w latach 2017–2022	Zakończenie realizacji LSR 2022–2023	Przed każdym konkuresem	Po każdym konkursie	Przy zmianie zapisów LSR i dokumentów powiązanych
			<i>Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania</i>	<i>Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych</i>	<i>Podsumowanie realizacji LSR</i>	<i>Informowanie o planowanym konkursie</i>	<i>Informowanie o wynikach konkursu</i>	<i>Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach</i>
1.	Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej.	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	5	-	5	-	-	-
2.	Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba artykułów na stronie internetowej stowarzyszenia	10	10	1	1	1	1
3.	Artykuły na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD.	Liczba zamieszczonych artykułów	5	5	-	5	-	-
4.	Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	50	50	50	-	-	50
5.	Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD.	Liczba wydarzeń	5	-	5	-	-	-
6.	Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (grupy docelowej) konkursu w każdej gminie LGD.	Liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach	30	-	-	-	-	-
7.	Dyżur koordynatora LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach.	Liczba osób korzystająca z doradztwa podczas dyżuru	30	30	-	-	-	-

8.	Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Ilość rozdysponowanych ulotek	1 000	-	-	-	-	-
9.	Informacja i doradztwo w siedzibie LGD.	Liczba osób korzystająca z doradztwa	40	40	-	10	-	-
10.	Kontakt poprzez rozmowę telefoniczną	Liczba osób	40	40	-	10	-	-

Tabela Metody komunikacji w zależności od grupy docelowej, w tym grupy defaworyzowanej wraz z efektami działań

Cel działań komunikacyjnych	Działania i środki przekazu Sposób dotarcia do grupy docelowej/defaworyzowanej	Grupa docelowa/ defaworyzowana działań komunikacyjnych	Efekty działań komunikacyjnych
Poinformowanie o rozpoczęciu realizacji LSR, planowanych działaniach i możliwościach dofinansowania	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. - Kontakt z grupami docelowymi za pomocą rozmowy telefonicznej. - Spotkania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów - Dyżury pracownika LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach. - Ulotka informacyjna dystrybuowane na obszarze LGD. - Prowadzenie doradztwa i informowanie w siedzibie LGD. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana - osoby do 29 roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost wiedzy grup docelowych na temat założeń LSR, - wzrost wiedzy grup docelowych na temat możliwości pozyskania środków na realizację projektów, przygotowanie się do ogłaszanych konkursów.
Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Kontakt z grupami docelowymi poprzez rozmowy telefoniczne. - Dyżury pracownika LGD w poszczególnych gminach w wyznaczonych terminach. - Ulotka informacyjna dystrybuowane na obszarze LGD. - Prowadzenie doradztwa i informowanie w siedzibie LGD. 	Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana - osoby do 29 roku życia.	<ul style="list-style-type: none"> - Podnoszenie wiedzy w zakresie realizacji projektów oraz planowanych dalszych działań, - poprawa funkcjonowania LGD dzięki informacjom zwrotnym, - kontrola, sprawniejsze i efektywniejsze, adekwatne do potrzeb grup docelowych, w tym defaworyzowanej, wdrażanie LSR poprzez uzyskanie informacji zwrotnych, - dostosowane do potrzeb

			<p>prowadzenie działań informacyjnych.</p>
<p>Podsumowanie realizacji LSR</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej. - Artykuły na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. - Prezentacja informacji podczas wydarzeń na obszarze LGD. 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana- osoby do 29 roku życia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost świadomości grup docelowych na temat wdrożonej LSR, - poznanie opinii wszystkich grup na temat poprawnej realizacji LSR oraz działalności LGD.
<p>Poinformowanie o planowanym konkursie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Informacja na stronie internetowej LGD, stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD, profilu LGD na portalu społecznościowym. 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana- osoby do 29 roku życia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
<p>Poinformowanie o wynikach konkursu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Informacja na stronie internetowej LGD 	<p>Wnioskodawcy, mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana- osoby do 29 roku życia..</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie grup docelowych, w tym defaworyzowanej, do realizacji planowanych operacji, - przygotowanie LGD do efektywniejszego planowania kolejnych konkursów i prowadzenia niezbędnych działań informacyjno-edukacyjnych, - zweryfikowanie stosowanych metod komunikacji.
<p>Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Informacja na stronie internetowej LGD 	<p>Mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych (działacze społeczni), grupa defaworyzowana osoby do 29 roku życia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aktualizacja dokumentu dostosowana do potrzeb grup docelowych, - poznanie aktualnych potrzeb i problemów, - dostosowanie elementów LSR do bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej grup docelowych.

Źródło: Opracowanie własne